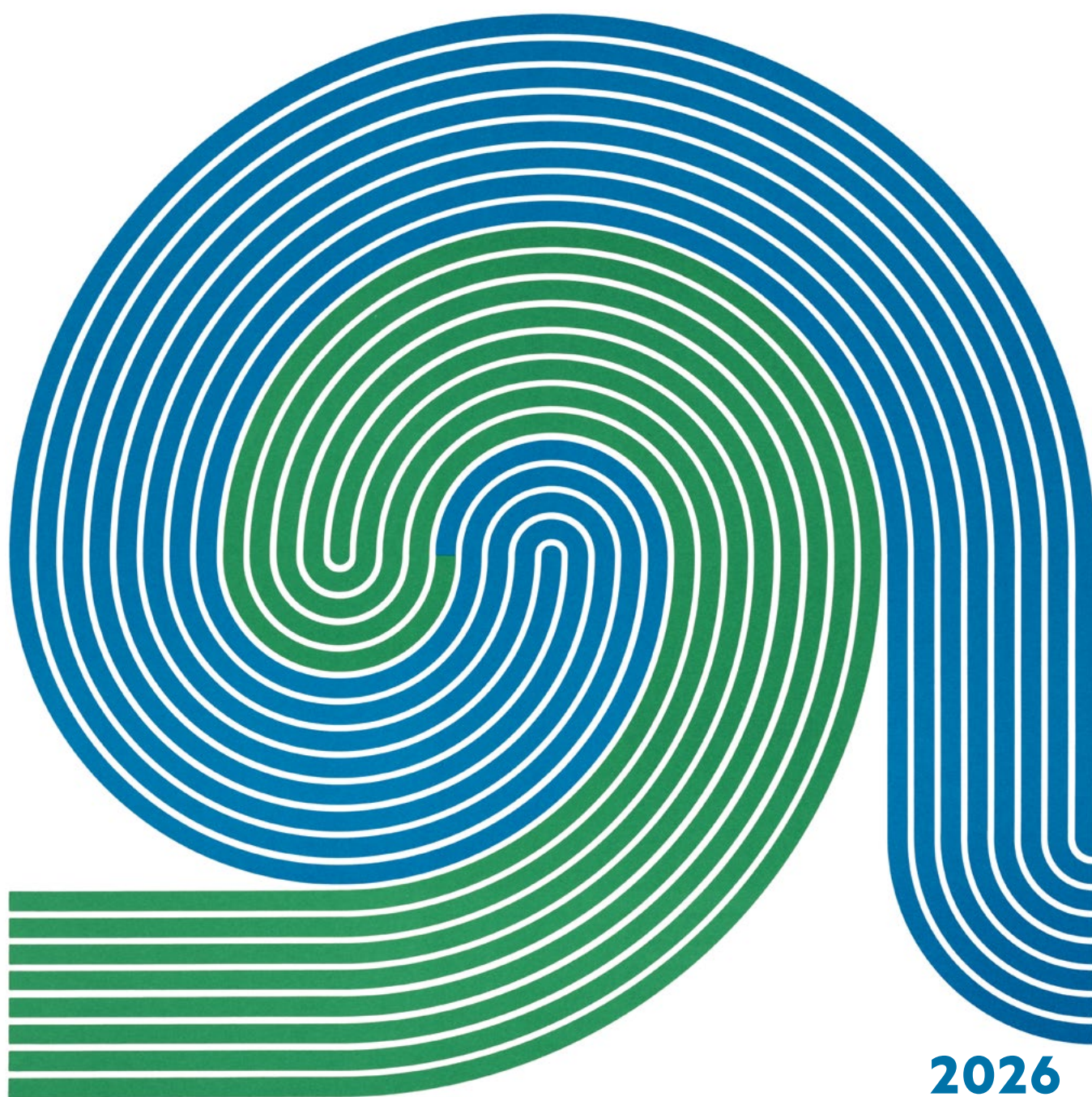

CĒSU NOVADA APRITES EKONOMIKAS INTEGRĒTAIS RĪCĪBAS PLĀNS 2026–2030

2026

SATURS

SAĪSINĀJUMI	3
IEVADS	4
1. DAĻA	5
Aprites ekonomikas nepieciešamība	6
Aprites ekonomikas būtība	6
Aprites ekonomikas rīcības plāna aktualitāte	8
Cēsu novada aprites ekonomikas integrētā rīcības plāna tapšana	9
Plāna pamatuzstādījumi	10
Plāna saturiskais pamats	10
2. DAĻA	11
Aprites ekonomikas integrētā rīcības plāna mērķis	12
3. DAĻA	27
Plāna īstenošana un uzraudzība	28
Plāna ietekme uz budžetu, pašvaldības speciālistu pienākumiem un novada uzņēmējiem	29
PIELIKUMI	30
1. Cēsu novada aprites ekonomikas integrētā rīcības plāna rīcību plašāks apraksts	31
2. Cēsu novadā reģistrēto uzņēmumu skaits, nodarbinātie un peļņa 2022. gadā pa darbības jomām	43
3. Pasākumu rīkošanas vadlīnijas atbilstoši resursu taupībai un atkritumu samazināšanai	45
4. Cēsu novada pašvaldības līdzdalība projektos par aprites ekonomikas un vides ilgtspējas tēmu	48
5. Aptaujas tēmas iedzīvotāju apmierinātībai ar Cēsu novadu kā vietu, kur dzīvot un strādāt	49

SAĪSINĀJUMI

Cēsu novada apvienību pārvaldes - Cēsu novada Amatas apvienības pārvalde, Cēsu novada Jaunpiebalgas apvienības pārvalde, Cēsu novada Līgatnes apvienības pārvalde, Cēsu novada Pārgaujas apvienības pārvalde, Cēsu novada Priekuļu apvienības pārvalde, Cēsu novada Vecpiebalgas apvienības pārvalde

ES – Eiropas Savienība

ha – hektāri

Plāns - Cēsu novada aprites ekonomikas integrētais rīcības plāns

ZAAO – SIA, kas nodarbojas ar atkritumu apsaimniekošanu novadā

IEVADS

Cēsu novads ir pamanāms ne tikai Latvijā, bet arī pasaulē. Lai tā būtu daba, ainava, kultūra, kultūrvēsturiskais mantojums, viedās inovācijas, vides projekti, sports vai gastronomija, te ir vērtības, kuras ir uzturējušas dzīvību un labklājību gadu simtiem un ir pamats arī mūsdienām un nākotnei.

Moto par Cēsu novadu kā izcilu vietu, kur dzīvot, ir ietilpīga kvalitātes latiņa. Tā attiecas ne tikai uz viduslaiku piļu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu vai kvalitatīva interneta pārklājuma nodrošināšanu lauku teritorijās, bet arī uz mazciemu iedzīvotāju interešu aizstāvību dzīves vides kvalitātes saglabāšanā. Latvijā pirmā Bioreģiona dibināšana un visa Cēsu novada teritorijas iekļaušanās tajā ir ambiciozs uzstādījums attīstībai. Lai sasniegtu Bioreģiona labas gribas memorandā definētos mērķus un iedzīvinātu principus, attīstībā ir jāizvēlas vidi saudzējošas metodes.

Tāpat kā novada teritorija, arī vietējie resursi ir ierobežoti novada konkrētajās robežās. Cēsu novads ir bagāts ar resursiem, arī tādiem, kuri var kalpot sabiedrības labklājības stiprināšanai (caur ekonomisko darbību) neierobežoti ilgu laiku. Tieši aprites ekonomika ir koncepts, kas balstās uz resursu vērtības saglabāšanu un dabas atjaunošanu.

Cēsu novada galvenais resurss ir iedzīvotājs. Bez tā nav pašvaldības, bez tā nav ekonomikas, arī aprites ekonomikas.

Tādēļ šis plāna būtība ir piedāvāt aprites ekonomikai atbilstošus risinājumus, lai novadā mērķtiecīgi saglabātu resursus, pilnveidotu iespējas ilgtspējīgai saimniekošanai un nodrošinātu izcilu dzīves vidi iedzīvotājiem.

Cēsu novada dome ar savu lēmumu par LIFE projekta "No atkritumiem uz resursiem" apstiprināšanu 2022. gadā izveidoja izcilu izdevību būt starp pirmajiem Latvijā aprites ekonomikas jomā. Aprites ekonomikas integrētais rīcības plāns Cēsu novadam būs pirmajam valstī, līdz ar to plānu varēja veidot radoši un atbilstoši Cēsu vajadzībām. Pēc plāna apstiprināšanas Cēsu pašvaldība dalīsies ar savu pieredzi par plāna veidošanas procesu un saturisko pārklājumu ar citām Latvijas pašvaldībām, kurām uzdevums izvēlēties savu nišu un stiprās puses aprites ekonomikā ir vēl priekšā. Būt pirmajiem ir gan izaicinājums uzdrīkstēties un būt atbildīgiem, gan iespēja – iet pirmajiem tālāk.

1. DAĞA

APRITES EKONOMIKAS NEPIECIEŠAMĪBA

Aprites ekonomikas vajadzība globālā un vietējā mērogā izriet no sabiedrības pieaugošās izpratnes par atkritumu apjomu, tā palielināšanos un ietekmi uz vidi – gan bioloģisko daudzveidību, gan globālām un vietējām klimata izmaiņām, gan ietekmi uz visām dzīvajām radībām, tai skaitā cilvēku veselību. Tieši atkritumu daudzuma palielināšanās un atkritumu dažādība vides piesārņojuma veidā (mikroplastmasa, zāļu atliekvielas, nanodaļiņas u.c.) ir mudinājums samazināt ikdienā radīto atkritumu daudzumu un domāt par to atgriešanu derīgā pielietojumā vai to pārstrādi.

Nozīmīgs iemesls aprites ekonomikas nepieciešamībai ir ierobežotais pieejamo atjaunojamo resursu daudzums. Līdz ar izaugsmes ekonomikas augsto pieprasījumu pēc izejvielām un produkcijas, daudzi atjaunojamie resursi

vietējā un globālā līmenī tiek izmantoti straujāk, nekā tie spēj atjaunoties. Meklējot risinājumus neatjaunojamo resursu aizstāšanai ar atjaunojamajiem, aprites ekonomikas viens no uzdevumiem ir ņemt vērā apsvērumu, lai netiek noplicināti, izsmelti vai degradēti atjaunojamie resursi.

Neatjaunojamo resursu pieaugošais ieguves ātrums, tai skaitā tehnoloģiju un inovāciju rezultātā, noved pie to izsmelšanas. To ieguves un apstrādes procesam ir daudzveidīgas negatīvās sekas uz teritoriju, vidi un sociālo sfēru.

Savukārt nozīmīgi pretspēki aprites ekonomikai ir vēl joprojām lielā daļā sabiedrības sastopamā domāšanas paradigma par nemitīgas (ekonomiskās) izaugsmes nepieciešamību un ar to saistītais augsta patēriņa dzīvesveids, tiekšanās uz to vai tā mākslīga stimulēšana.

APRITES EKONOMIKAS BŪTĪBA

Aprites ekonomikas būtība ir idejā, ka ekonomikai ir jābūt atjaunojošai un reģeneratīvai – ekonomiskajām aktivitātēm ir drīzāk jāstiprina, nevis jāpasliktina sociālie un vides resursi¹

Aprites ekonomika ir stratēģisks un ilgtermiņa saimnieciskais skats un darbība ar dažāda veida resursiem. Tās mērķis ir samazināt resursu patēriņu un paildzināt materiālu apriti lietošanas ciklā, kā arī atjaunot dabu un kalpot sabiedrībai.²

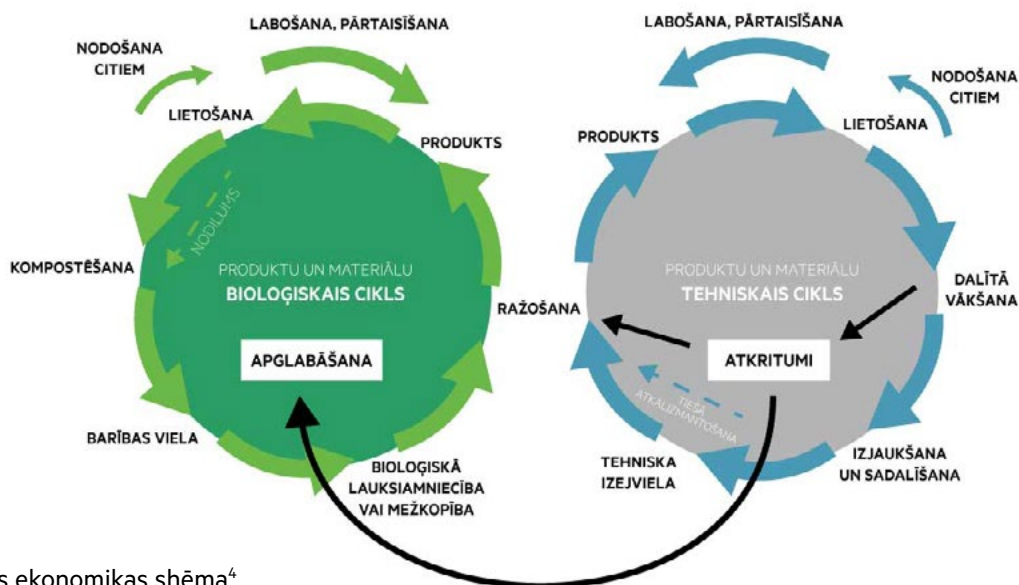
Lai būtu pamats runāt par *apriti*, ir jāskatās ekonomikas pārvaldības un darbību kopums no resursu izvēles, produktu ražošanas un lietošanas līdz vēlreizējai lietošanai, dalītai vākšanai, izjaukšanai un citāda veida atgriešanai aprītē un visbeidzot atkritumu pārvaldībai.

Kā minēts vadošajos aprites ekonomikas un ilgtspējīgas attīstības teorētiskajos materiālos³, viens no pamatprincipiem ir vairāk balstīties uz dabīgo bioloģisko ciklu un iespējām, ko sniedz atjaunojamie resursi, un gādāt par šo resursu izmantošanu to atjaunošanās robežās. Savukārt tehnoloģiskajā jeb ražošanas ciklā ir jāveido salabojami, izjaucami, sadalāmi produkti, kas nesatur vīdē toksiskas vielas, līdz ar to sastāvdaļas būtu atkal laižamas aprītē (1. attēls). Tā kā neatjaunojamie resursi pasaulē izsīkst, tad ir jāsamazina to izmantošana.

¹ McDonough un Braungart (2018). *Cradle to Cradle: Remaking the way we make things* Grāmatā: Jorgensen, Pedersen (2018). The Circular Ratner than the Linear Economy. Pieejams: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-91971-3>

² Ellen MacArthur foundation (bez datējuma). **Circular Economy**. Pieejams: https://s3.amazonaws.com/c2c-website/resources/certification/standard/C2CCertified_Banned_Lists_V3_121113.pdf [skatīts 1.10.2023]; un Glazgovas plāns

³ Ellen MacArthur foundation (bez datējuma). **Circular Economy**. Pieejams: https://s3.amazonaws.com/c2c-website/resources/certification/standard/C2CCertified_Banned_Lists_V3_121113.pdf [skatīts 1.10.2023]; Holmberg, J. (1995). **Socio-ecological principles and indicators for sustainability**. Institute of Physical Resource Theory, *McDonough and Braungart (2002)*. **Cradle to Cradle: Remaking the Way We Make Things**, North Point Press.

1. attēls. Aprites ekonomikas shēma⁴.

Līdz ar to aprites ekonomikas kontekstā ir būtiski analizēt ne tikai radītos atkritumus, bet arī resursus, kas tiek izmantoti kā izejošās plūsmas ražošanā, saimnieciskajā darbībā un patēriņā un būs galvenie noteicēji tālāko procesu un produktu kvalitātei un apritīgumam.

Vienkāršākais piemērs: dabiska zieda pārklāšana ar sintētisko krāsu vai laku padara šo priekšmetu par noglabājamu atkritumu poligonā, jo tas nav kompostējams vai citādi pārstrādājams. Risinājums jāmeklē nevis šāda atkrituma iespējamā pārstrādē, bet gan sākuma stadijā – nepadarīt bioloģiski noārdāmus materiālus par potenciāli nepārstrādājamiem.

2. attēlā norādīts virziens no lineārās ekonomikas un patēriņa sabiedrības uz aprites ekonomiku, no R9 uz R0. Resursa vērtības saglabāšanai ilgtermiņā prioritātes ir atkritumu neradīšana, mērķtiecīga izvēle atteikties no neatjaunojamo resursu izmantošanas un patēriņa samazināšana.

Lai gan šīs teorijas ir pazīstamas jau 10-20 gadus, to ieviešana praksē notiek pamazām, jo galvenais jautājums ir – KĀ to izdarīt. Atbildību sadalījums, visu pušu daudzveidīgās intereses un lobiji, cenu un izmaksu samēriba un galvenokārt – pretruna ar līdzšinējo patēriņa

un nepārtrauktas ekonomiskās izaugsmes paradigmu ir faktori, kādēļ tas nenotiek ātri un katrā nozarē un valstī ir jāmeklē savi – vietai, sabiedrībai, resursiem un pārvaldībai piemēroti risinājumi.

Viens no lielākajiem izaicinājumiem ir atkāpties no šauri sektorāla skatījuma un ierastajām praksēm un izprast aprites cikla kopskatu un jēgu. Plašāks skats ietver saistību gan ar pārējiem ekonomikas sektoriem, gan sabiedrības labklājību, gan vides kvalitāti.

Skatoties aprites ekonomikas priekšrocības novada mērogā, darbība atbilstoši aprites ekonomikai uzlabo:

- novada ilgtermiņa pašnodrošinātību ar resursiem un izturētspēju dažādās krīzēs;
- vietējās uzņēmējdarbības labāku ilgtermiņa nodrošinājumu ar resursiem, tātad pastāvīgas darba vietas un nodarbinātību;
- novada uzņēmumu konkurētspēju ar ilgtspējīgu attīstību saistītos tirgos;
- novada iedzīvotāju labklājību;
- novada "stratēģisko" un fizisko ilgtspējīgas attīstības infrastruktūru, kas ilgtermiņā ietaupa finansiālos līdzekļus.

⁴ adaptēts no Ellen MacArthur foundation (bez datējuma). Circular Economy. Pieejams: https://s3.amazonaws.com/c2c-website/resources/certification/standard/C2CCertified_Banned_Lists_V3_121113.pdf [skatīts 1.10.2023]; Holmberg, J. (1995). **Socio-ecological principles and indicators for sustainability**. Institute of Physical Resource Theory. McDonough and Braungart (2002). **Cradle to Cradle: Remaking the Way We Make Things**, North Point Press.

2. attēls. Resursu vērtības saglabāšanas hierarhija⁵.

APRITES EKONOMIKAS RĪCĪBAS PLĀNA AKTUALITĀTE

Aprites ekonomikas ieviešanu nosaka globālie, Eiropas Savienības un Latvijas normatīvie akti⁶, tās īstenošana ir saistoša arī pašvaldībām savu funkciju izpildē. Atsevišķi aprites ekonomikas aspekti ir jau iekļauti arī Cēsu novada Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā, citos plānošanas dokumentos, kā arī ikdienas praksē, taču termina būtība un ietilpība nereti ir sveša dažādu jomu speciālistiem. Novada aprites ekonomikas rīcības plāns ir nepieciešams, lai fokusēti

un plānveidīgi iezīmētu daudzveidīgas iespējas aprites ekonomikas stiprināšanai, kā arī celtu ikvienas pašvaldības darbības jomas speciālista kompetenci, parādot dažādās darbības iespējas. Integrētā rīcības plāna īstenošana ļaus novadam proaktīvi veidot savu attīstību atbilstoši nākotnes izaicinājumiem resursu pieejamības jautājumos, vienlaikus tajā apkopotās rīcības var kalpot par vienu no saturiskajiem balstiem Bioreģiona zīmola specifikai.

⁵ Adaptēts no Potting J, Hekkert M, Worrell E and Hanemaaijer A, (2016). Circular Economy: Measuring innovation in product chains. PBL Netherlands Environmental Assessment Agency, The Hague. Vairāk <https://lietovelreiz.lv/lv/cela-karte/ricibu-ietekme-uz-resursu-saglabasanu>

⁶ ANO Dienaskārtība 2030 (17 ilgtspējīgas attīstības mērķi), pieejams: <https://sdgs.un.org/2030agenda>; EK 2020. gada 11. marta paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. "Jauns aprites ekonomikas rīcības plāns. Par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu." COM(2020) 98 final, pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1583933814386&uri=COM:2020:98:FIN>; un LR likums "Par Rīcības plānu pārejai uz aprites ekonomiku 2020.-2027. gadam". MK rīkojums nr.45 "Par Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2021.-2028. gadam"; un citi likumi un valsts attīstības plānošanas dokumenti, minēti: https://wastetoresources.kem.gov.lv/storage/deliverables/aprites-ekonomikas-cela-karte_24.09.2024.pdf.

CĒSU NOVADA APRITES EKONOMIKAS INTEGRĒTĀ RĪCĪBAS PLĀNA (TURPMĀK – PLĀNA) TAPŠANA

Plāns ir veidots ES LIFE projekta "No atkritumiem uz resursiem" (2021-2028)⁷ ietvaros. Starp 21 projekta partneri Cēsu novada pašvaldība ir vienīgā pašvaldība, un projekta "No atkritumiem uz resursiem" vairāku aktivitāšu pilotēšana notiek tieši Cēsu novadā. Lai apzinātu aprites ekonomikas kontekstu Cēsu novadā, 2022. gadā tika pabeigta Cēsu novada ZAAO nodoto sadzīves atkritumu plūsmas analīze, 2023. gadā tika analizēta novada resursu plūsma un intervēti uzņēmēji dažādās nozarēs par aprites ekonomiku novadā. 2024. gadā tika pabeigts aprites ekonomikas ceļvedis uzņēmējiem⁸, kurā apkopoti daudzveidīgi aprites ekonomikas un ilgtspējas starptautiskie un vietējie standarti 21 nozarē. Šis ceļvedis ir nozīmīgs informatīvais un izglītojošais materiāls jebkuram uzņēmējam, kurš ir gatavs soli pa solim pielāgot savu uzņēmējdarbību nākotnīgākiem standartiem, kas pašlaik Latvijā pārsvarā nav obligāta prasība. 2025. gada 5. novembrī pirmajā Latvijas aprites ekonomikas forumā tik prezentēta projektā izstrādātā aprites ekonomikas ceļakarte pašvaldībām⁹, kas lietojama jebkurā pašvaldībā kā ideju resurss tam, kā pašvaldība var veicināt ievērot pati aprites ekonomikas principus vai radīt labvēlīgus apstākļus novada iedzīvotājiem un uzņēmējiem aprites ekonomikas īstenošanai.

Balstoties uz iepriekš veikto situācijas izpēti un dažādu Eiropas valstu pieeju aprites ekonomikas plānošanai, 2025. gadā tika uzsākta Plāna izstrāde. Cēsu novada pašvaldības struktūrvienības iesaistījās projektā organizētajos darbsemināros par aprites ekonomikas īstenošanas iespējamiem virzieniem novada attīstībā. Pēc Plāna pirmās versijas sagatavošanas notika otrais diskusiju aplis dažādās pārvaldēs un struktūrvienībās, lai atrastu katrai aprites ekonomikas veicinošai rīcībai reālu īstenošanu.

Aprites ekonomikas integrētais rīcības plāns Cēsu novadam būs pirmajam valstī, tāds ir izstrādāts arī Rīgas valstspilsētas pašvaldībai¹⁰. Pēc Plāna apstiprināšanas Cēsu pašvaldība projekta "No atkritumiem uz resursiem" ietvaros un arī ārpus tiem dalīsies ar savu pieredzi par plāna veidošanas procesu un saturisko pārklājumu ar citām Latvijas pašvaldībām. Plānā bija iespējams iekļaut rīcības, kuru izpilde vēl nav obligāta atbilstoši Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem, taču pašvaldība projekta ietvaros sniegs rekomendācijas normatīvo aktu nepieciešamajām izmaiņām.

⁷ <https://wastetoresources.kem.gov.lv/>

⁸ <https://www.cesis.lv/lv/ide/aprites-ekonomika-un-atkritumu-apsaimniekosana/aprites-ekonomikas-celvedis-uznemejiem/>

⁹ <https://lietovelreiz.lv/lv/cela-karte>

¹⁰ <https://rea.riga.lv/wp-content/uploads/2025/07/Rigas-valstspilsetas-pasvaldibas-aprites-ekonomikas-ricibas-plana-2026.%E2%80%9330.-gadam-1.-redakcija-1.pdf>

PLĀNA PAMATUZSTĀDĪJUMI

Plāna tapšanā tika ievēroti šādi pamatuzstādījumi:

- Prioritāte ir problēmu cēloņu risināšanai, iespēju robežās novēršot negatīvo seku efektus.
- Aprites ekonomikas rīcības plāns ir novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas konkretizācija aprites ekonomikas jomā, vienlaikus papildinot ilgtspējas skatu ar aprites ekonomikai būtiskiem stratēģiskiem principiem.
- Bioreģiona uzstādījumi ir galvenais vadmotīvs uzņēmējdarbības un sabiedrības aprītīgu paradumu veidošanā (labas gribas memorandā).

- Darbības ar resursiem notiek praktiski visu pašvaldības autonomo funkciju izpildē, tādēļ aprites ekonomikas īstenošanas rīcības attiecināmas uz visām pašvaldības iestādēm atbilstoši to kompetences jomām.
- Prioritāte ir vieglāk īstenojamām rīcībām ar lielāku ietekmi uz aprites ekonomikas mērķu sasniegšanu.

PLĀNA SATURISKAIS PAMATS

Aprites ekonomikas īstenošana pašvaldībā ir katras struktūrvienības uzdevums, jo jebkurā jomā tiek lietoti resursi un radīti atkritumi. Analizējot pašvaldību 22 autonomās funkcijas¹¹, vienīgā funkcija, kurai neatradās aprites ekonomikai atbilstoša rīcība, bija atskurbināšanas pakalpojums. Līdz ar to pašvaldības saistošo normatīvo aktu klāsts, kur integrējamās izvēlētās aprites ekonomikas rīcības, ir plašs – atbilstoši pārvaldības struktūrai un pašvaldības funkcijām.

Otrs Plāna galvenais saturiskās struktūras elements ir resursi. Plāna tapšanas darbsemināros par galvenajiem novada resursiem tika atzīti iedzīvotāji un novada daba. Kopumā tika ņemti vērā:

- sociālie resursi – iedzīvotāji, kopiena, kultūrvēsturiskais mantojums, nodarbinātība, sabiedrības izglītības līmenis, sabiedrības labklājība, sabiedrības veselība;
- dabas resursi – ainava, apstādījumi, augsne, dzeramais ūdens, ekosistēma, fosīlie resursi, citi derīgie izrakteņi, klimats, klusums, koksne, lietus ūdens, mežs, mikroklimats, mitrāji, pazemes ūdens, teritorija (vieta) un ūdenstilpes;

- ekonomikas kapitāls – bioloģiskā daudzveidība, bioloģiski noārdāmie materiāli, ceļi, ēkas, ekosistēmu pakalpojumi, enerģija, infrastruktūra, kokmateriāli, nauda/ finanšu resursi, otrreizējie resursi, pakalpojumi (veselības aprūpe, izglītība, sabiedriskais transports, ūdensapgāde un kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana), pārtika un uzņēmējdarbība;
- ekonomiskie faktori – atkritumi, gaisa kvalitāte, klimata pārmaiņas, mobilitāte, piesārņojums.

Plānā iekļautās rīcības ir piemeklētas, lai minētajiem resursiem iespēju robežās saglabātu pēc iespējas augstāku vērtību ilgtermiņā, atbilstoši resursa vērtības saglabāšanas efektivitātei (2. attēls). Tās nereti ir stratēģiskas rīcības, kas īstermiņā prasa ieguldījumus, bet ilgtermiņā sekmē gan resursa vērtības saglabāšanu, gan pašvaldības budžeta ietaupīšanu.

¹¹ <https://likumi.lv/ta/id/336956-pasvaldibu-likums>

2. DAĞA

APRITES EKONOMIKAS INTEGRĒTĀ RĪCĪBAS PLĀNA MĒRĶIS

Cēsu novada pašvaldības darbā integrēt aprites ekonomiku veicinošas rīcības, lai novadā mērķtiecīgi un ilgtermiņā saglabātu uzņēmējdarbībai un dzīves vides uzturēšanai nepieciešamo resursu kvalitāti, pilnveidotu iespējas ilgtspējīgai saimniekošanai, kā arī samazinātu infrastruktūras uzturēšanas izmaksas

Virzība uz aprites ekonomiku ir būtiska ne tikai resursu pieejamības kontekstā. Ekonomiskās domāšanas maiņa ir lieliska iespēja radoši un jēgpilni izmantot novada vērtīgāko resursu – iedzīvotāju spējas un jaudu.

UZDEVUMI:

A. Novada resursu apsaimniekošanā stiprināt novada noturību un pašnodrošinātību mainīgajos globālās un reģionālās drošības apstākļos, saglabājot pašvaldības ekonomisko kapitālu.

B. Pašvaldības pakalpojumu sniegšanā un uzņēmējdarbības veicināšanā atbalstīt vietējo ekonomiku, kas vispusīgi izmanto iedzīvotāju zināšanas un prasmes un vietējos resursus, ilgstoši saglabājot to vērtību.

C. Mērķtiecīgi uzturēt novada iedzīvotājiem izcilas dzīves vides nodrošināšanai nepieciešamo resursu kvalitāti.

D. Klimata pārmaiņu mazināšanā un pielāgošanās pasākumos izmantot dabā balstītos risinājumus un ekosistēmu pakalpojumus, lai samazinātu infrastruktūras uzturēšanas izdevumus.

A UZDEVUMS: Novada resursu apsaimniekošanā stiprināt novada noturību un pašnodrošinātību mainīgajos globālās un reģionālās drošības apstākļos, saglabājot pašvaldības ekonomisko kapitālu

Pēdējo 20 gadu notikumi liecina par globālu krīžu biežu iespējamību, pēdējos 4 gados pat pārklājoties Covid pandēmijai, Krievijas pilna mēroga iebrukumam Ukrainā un karam Tuvajos Austrumos ar tā izraisītu degvielas cenu kāpumu.

A1. Pasaules ekonomikas forumā veiktā aptauja atspoguļo ekonomistu viedokli par globālajiem riskiem ekonomika tuvāko 10 gadu laikā¹²:

- Ekstrēmi laikapstākļi;
- Bioloģiskās daudzveidības samazināšanās un ekosistēmu sabrukums;
- Zemes sistēmu kritiskas izmaiņas;
- Dabas resursu trūkums,
- Informācijas trūkums un maldu informācija;
- MI tehnoloģiju neparedzēti negatīvie efekti;
- Nevienlīdzība;
- Sociālā polarizācija;
- Kiberspiegošana un karadarbība;
- Piesārņojums.

Kā pieci no desmit riskiem dominē vides jautājumi, kuriem nereti vietējās ekonomikas attīstībā pievērš mazāku uzmanību. Būtiski, ka minēti arī mākslīgā intelekta

tehnoloģiju izraisītie riski, kā arī sociālie jautājumi.

Aprites ekonomikas kontekstā tas pastiprina noturības aktualitāti jeb novada pašnodrošinātības nozīmi vietējās ekonomikas izdzīvotspējā dažādās krīzēs.

Pašnodrošinātība ir būtiska gadījumos, ja kādu iemeslu dēļ apstājas piegādes no globālajiem vai reģionālajiem tīkliem vai tiek pārtraukta ierasta sadarbība un jāspēj izdzīvot ar saviem resursiem.

A2. Pašnodrošinātībai ir būtiska kritisko resursu pieejamība:

- vietējā pārtika un tās rezerves. Cēsu novada stiprā puse tam ir dažādie lauksaimniecības uzņēmumi, kas ražo arī pārtiku, kā arī iedzīvotāju dārzkopības prasmes un dzīvā ģimenes dārziņu kultūra. Savukārt pašapgādei ar pārtiku bremsējošais faktors ir reģionālo lielveikalu tīklu dominance un sabiedrības paradums dot priekšroku lētākajai, nevis vietējai produkcijai.
- energoresursi apkurei. Cēsu novada stiprā puse tam ir centralizētā un individuālā apkure ar koksni – malku, šķeldu, granulām, un mežu resursi novadā.
- energoresursi ražošanai un pakalpojumiem. Tas ir Latvijas valsts kompetences jautājums, kurā valsts stiprā puse ir esošā pašnodrošinātība ar HES ražoto atjaunīgo

¹² Avots: World Economic Forum Global Risks Perception Survey 2024-2025

elektroenerģiju. Novada iespēja ir risināt saules paneļu saražotās enerģijas uzkrāšanu un lietderīgu izmantošanu, kā arī dažādos veidos samazināt kopējo enerģijas patēriņu, tai skaitā, uzlabojot energoefektivitāti.

A.3. Vietējo atjaunojamo resursu saglabāšana un nenoplicināšana ilgtermiņā

Cēsu novadā plašākā uzņēmējdarbība gan peļņas, gan nodarbināto ziņā balstās uz trim pamata resursiem – augsne, meži un dzeramais ūdens.

Augsnes resursiem ir būtiska resursa platību saglabāšana, auglības uzturēšana un izvairīšanās no piesārņošanas. Labākā iespēja to nodrošināt ir bioloģiskā lauksaimniecība vai integrētā lauksaimniecība, kas uzskatāma kā kompromiss starp industriālo un bioloģisko saimniekošanu.

Bioloģiski sertificētās lauksaimniecības platības Cēsu novadā 2021. gadā bija 19138 ha (1. tabula)¹³, bet 2023. gadā tās bija 17325 ha jeb 33 % no novadā izmantotās lauksaimniecības zemes. 2024. gadā ir platību pieaugums, vienlaikus redzams, ka ir mazāk ilgstošo bioloģisko saimniecību skaits, salīdzinot ar laiku pirms Kovid krīzes, tādējādi ir tikušas pazaudētas iekoptās vērtības.

Lauksaimniecībā izmantotās zemes platība Cēsu novada pašreizējā teritorijā 2020. gadā bija 70 106,9 hektāri, 2023. gadā - 65 387,2 hektāri¹⁴. Ap Cēsīm un Cēsu pilsētas agrākajās pļavās vērojama urbanizācija un apbūvētās vides izplešanās agrākajās lauksaimniecības un meža zemēs, kuras sadalītas neblīvai privātmāju apbūvei atbilstošās kadastrālās vienībās, piemēram Meijermuižas apkārtnē, Katrīnkalna ielas rajonā, arī "Vecozoli", Spāres" un daudzviet citur. Līdz ar apbūvēšanu neatgriezeniski zudis teritorijas kā auglīgas zemes izmantošanas potenciāls.

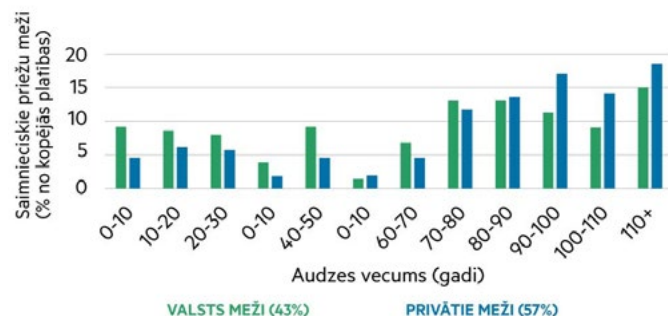
Mežaudžu kopējās platības skaits Cēsu novadā 2021.-2024. gadā katru gadu ir nedaudz audzis gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu¹⁵. 2022. gadā Cēsu novadā bija 141 464 ha

mežu – valsts meži no tiem bija 30 %, savukārt pašvaldības un privātie – 70 %. 2026. gada sākumā pašvaldības valdījumā meža zemes ir 1960,94 ha platībā, no tām meži ir 1898,9 ha platībā. Krājas blīvums inventarizētajās meža platībās valsts mežos 2022. gadā bija 259 m³/ha, savukārt pārējos mežos – 194 m³/ha¹⁶. Kopš 2013. gada krājas blīvums valsts mežos ir palielinājies, savukārt pārējos mežos palicis tādā pašā līmenī. Latvijā dominē kailciršu mežsaimniecība, tādējādi samazinot ekoloģisko pakalpojumu klāstu, ko sniedz mežs, tai skaitā estētisko un rekreācijas pakalpojumu.

Skatu uz mežaudžu ilgtspēju sniedz saimniecisko priežu audžu sadalījums pa vecumgrupām.

Saimnieciskās priežu mežaudzes novadā 2024. gadā aizņēma 16 tūkst ha jeb 15,3 % no saimnieciskajiem mežiem. Dati rāda, ka pēc 40-50 gadiem būs pieejama desmit reizes mazāka priežu mežaudžu platība ar priedēm izstrādes vecumā (pie nosacījuma, ja pašlaik izstrādās visas pieejamās platības ar priedēm cērtamā vecumā). Lai novada mežsaimniecībā nebūtu krīzes situācija, novada Mežu apsaimniekošanas koncepcijā jāieestrādā risinājumi, lai kompensētu priedes mazāku pieejamību 30 gadu periodā.

Tīrs dzeramais ūdens ir resurss ne tikai novada uzņēmējiem dzērienu ražošanas industrijā, bet arī pamatnosacījums

3. attēls. Cēsu novada saimniecisko priežu mežaudžu sadalījums pa vecumgrupām 2024. gadā.

1. TABULA. BIOLOĢISKI SERTIFICĒTĀ PLATĪBA CĒSU NOVADĀ

BIOLOĢISKI SERTIFICĒTĀ PLATĪBA CĒSU NOVADĀ	2019 (ha)	2020 (ha)	2021 (ha)	2023 (ha)	2024 (ha)
Pavisam	18 257	18 811	19 138	18 466	19 274
Pārejas periodā (1. un 2. gads)	1 612	1 681	2 242	2 346	2 591
Pilnībā bioloģiska (3. gads un vairāk)	16 645	17 130	18 897	16 120	16 684

¹³ Oficiālais statistikas portāls (bez datējuma). Bioloģiski sertificētās lauksaimniecības platības. Pieejams internetā <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/vide/regionalie-klimata-parmainu-raditaji/21325-zemes-lietojums> [skatīts 3.01.2024].

¹⁴ https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_OD/OSP_OD_skait_apsek_zeme_laukskait_20/LSK20-II01_01.px/table/tableViewLayout1/

¹⁵ Oficiālais statistikas portāls (bez datējuma). Meža zemes platības. Pieejams internetā <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/vide/regionalie-klimata-parmainu-raditaji/21325-zemes-lietojums> [skatīts 3.01.2024].

¹⁶ Inventarizētā meža platība un mežaudžu krāja https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_ME_MEP/MEP061/table/tableViewLayout1/

dzīvošanai un saimniekošanai lauku teritorijās, kur ūdeni iegūst no akām vai spicēm. Pētījumi rāda, ka Latvijā vietām avotu ūdenī ir nitrātu piesārņojums, līdz ar to ir nepieciešamas preventīvas rīcības¹⁷ dzeramā ūdens ilgtermiņa kvalitātes uzlabošanai.

A.4. Vietējo neatjaunojamo resursu pēc iespējas ilgāka pieejamība.

Cēsu novads ir bagāts ar neatjaunojamiem dabas resursiem – granti, smilti, mālu, kūdru. Jo ātrāk un vairāk tie tiek izmantoti, jo aktīvāka uzņēmējdarbība, vienlaikus ilgtermiņā atstājot novadu un nākamās uzņēmējus bez šiem resursiem, piedevām ar stipri degradētu vidi, tai skaitā dzeramā ūdens pieejamību apkārtnē. 2024. gadā veikto aprēķinos tika skatīts Cēsu novada Unguru purva kūdras un Liepas māla atradņu krājumu iztukšošanās ātrums, ja turpinātu iepriekšējos 3 gadus pielietoto krājumu apguvi. Dati rāda, ka Unguru purvā kūdra būtu izstrādāta pēc 100 gadiem, bet Liepas māla krājumi būtu tukši pēc 57 gadiem.

Aprites ekonomikas būtība rekomendē iespēju robežās atteikties no neatjaunojamo resursu izmantošanas un aizstāt šos resursus ar citām alternatīvām – būvniecībā betonu ar koku, augkopībā kūdru ar citiem no komposta un mulčas gatavotiem substrātiem. Rīcības uzņēmējdarbības jomām piedāvātas plāna B uzdevuma sadaļā.

Cēsu novads bagāts arī ar grants un smilts atradnēm, resursu ieguves apjomi nemazinās, turklāt palielinās esošo un potenciālo karjeru izmēri. Priekuļu pagastā kvarca smilts atradnes ir apmēram 1/4 no pagasta teritorijas lielumā. Smilts ieguves gadījumā tiktu nelabvēlīgi ietekmētas esošās mājvietas, dzeramā ūdens pieejamība un pašreizējā lauksaimniecība un mežsaimniecība, bet karjeru teritorija ilgstoši būtu ar ievērojami samazinātu ekosistēmas pakalpojumu klāstu.

A.5. Vietējo uzņēmumu daudzveidība un savstarpējās sadarbības tīklojums.

Jo vairāk novada uzņēmumi sadarbojas ar citiem vietējiem uzņēmumiem izejvielu un produkcijas ziņā, jo vietējā ekonomika neatkarīgāka no ārējiem satricinājumiem. Šajā ziņā kritiskais faktors ir arī sadarbība ar mazumtirgotājiem vai īsās un tiešās piegādes ķēdes, kas ietaupa resursus un ietekmē preces cenu.

A.6. Ekonomiskās un saimnieciskās aktivitātes pielāgošana sarūkošam iedzīvotāju skaitam, lai mazinātu infrastruktūras uzturēšanas izdevumus (ceļi, ūdensapgāde, kanalizācija).

Sarukšanas pazīme – iedzīvotāju skaita dinamika ir 6. tabulā C. uzdevuma sadaļā. Sarukšana s apstākļos viens no lielākajiem izaicinājumiem ir pārorientēt uz izaugsmi vērsto attīstību uz reālajai situācijai piemērotu politiku, piemēram, pāriet no nekustamo īpašumu veidošanas uz zaļo zonu paplašināšanu plānos un pašās pilsētās. Ja iedzīvotāju skaits pilsētā aug, tad pastāv pieprasījums, īres maksas pieaug, kvalitāte un cena ir saistītas, bankām tiek aizdevumi, pilsētplānotāji un arhitekti ir pieprasīti un investīcijas mājokļos garantē peļņu. Savukārt depopulācijas apstākļos attīstība nozīmē sarukšanu, trūkst īrnieku, cenas zaudē korektīvās funkcijas un peļņas vietā jādala zaudējumi¹⁸. Sarukšanas kontekstam atbilstīgās rīcības ir piedāvātas arī B. un C. uzdevumu sadaļā.

A7. Cēsu novada pašvaldība kopā ar Valmieras, Siguldas un Saulkrastu pašvaldībām ir vienojušās par Bioreģiona izveidi, kas ir stratēģisks ilgtermiņa attīstības virziens. Pievienošanās Bioreģiona brīvas gribas memorandam iezīmē konkrētus darbības virzienus:

1. Veicināt veselīgu dzīvesveidu un palielināt veselīgas bioloģiskās pārtikas patēriņu reģionā, it īpaši sabiedriskās iestādēs, tostarp bērnudārzos, skolās, pansionātos un slimnīcās.
2. Attīstīt sadarbību starp vietējiem lauksaimniekiem un uzņēmējiem, lai radītu īsās pārtikas ķēdes un aprites ekonomikā balstītu uzņēmējdarbību.
3. Īstenot ekosistēmu pakalpojumu pieejā balstītu dabas kapitāla apsaimniekošanu.
4. Mazināt atkritumu rašanos sadzīvē un saimniekošanā.
5. Īstenot energotaupību un veikt pāreju uz atjaunīgo energoresursu izmantošanu un ražošanu.
6. Veidot izglītojošus pasākumus un izglītības programmas, kas maina iedzīvotāju rīcību un veicina saudzīgu dabas resursu un kultūrvēsturiskā mantojuma izmantošanu.
7. Attīstīt tūrismu, kas balstās uz iekšējā miera un saskaņas atjaunošanu, piedāvājot autentiskas pieredzes gūšanu vietējiem un ārvalstu ceļotājiem.
8. Stiprināt kopienas un jauniešu iesaisti, kā arī vairot iedzīvotājos piederības sajūtu un lepnumu par dzīvi bioreģionā un – būt par iedvesmu citiem.

¹⁷ <https://www.cesis.lv/lv/novads/aktualitates/zinas/pasvaldiba/cesu-avotos-parbaudita-udens-kvalitate-137124/>; <https://www.cesis.lv/lv/novads/aktualitates/zinas/pasvaldiba/cesu-avotos-parbaudita-udens-kvalitate-135943/>

¹⁸ Avots: Weber, SAB. 2004

2. TABULA. RĪCĪBAS A UZDEVUMA SASNIEGŠANAI¹⁹

INTEGRĀCIJAI ATTĪSTĪBAS PROGRAMMĀ	RISINĀTAIS JAUTĀJUMS
1. Līdz 2027. gada beigām izstrādāt stratēģiju novada neatjaunīgo un atjaunīgo resursu ilgtspējīgai saglabāšanai un izmantošanai. (Balstoties uz kvantitatīvu pārskatu par pašvaldības resursiem: Mežu apsaimniekošanas koncepcija; Pašvaldības ūdeņu apsaimniekošanas koncepcija; Teritorijas plānojums, Ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcību plāns, Izglītības stratēģija).	A1, A2, A3, A4, A6, A7
2. Līdz 2028. gada beigām pilnveidot Cēsu novada īpašumu pārvaldības noteikumus, papildus ēkām iekļaujot arī ceļus un zemi, novada īpašumu pārvaldīšanai (inventarizācija par esošo, iznomāšanas un pirkšanas iespēju vīzija un konkrētu nosacījumu izstrāde).	A2, A3, A4, A5, A6
3. Apzināt dzeramā ūdens piesārņojuma situācijas aktualitāti Cēsu novada teritorijā (pētījums) un prioritārajām / kritiskajām teritorijām.	A1, A21, A5
4. Izstrādāt 1. rīcībā minētās stratēģijas apakšnodaļu - novada enerģētiskās pašnodrošinātības veidošanai (tai skaitā kurināmā un degvielas rezerves un glabāšana).	A1, A2, A3, A4, A5, A6
PIEKŠLIKUMS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJAI	
5. Atjaunojamās enerģijas attīstībā plānot un veicināt saražotās enerģijas prioritāru patēriņu Cēsu novadā, un pēc iespējas tuvāk ražošanas vietai (energokopienas, kā arī īsās un tiešās piegādes ķēdes).	A1, A2, A4, A5, A6
6. Prioritāri saules baterijas izvietot uz ēku jumtiem un infrastruktūras objektiem, nevis mežos un lauksaimniecības zemēs, lai lauksaimniecības, mežsaimniecības, tūrisma un vides aizsardzības nozarēm nepieciešamos resursus varētu izmantot kā nozarēm nepieciešamos pamatresursus.	A1, A2, A3, A6, A7
7. Izmantot iespēju pirkt stratēģiskos resursus. (Piemēram, mežs - lai radītu ilgtermiņa ieguvumus no cirsmu izsolēm, zeme ar stratēģisku izvietojumu - saskaņā ar teritorijas plānojuma zonējumu daudzveidīgām vajadzībām, lauksaimniecības zeme - iznomāt bioloģiskajām saimniecībām, degradētas teritorijas pie labas infrastruktūras - iznomāt uzņēmējiem ilgtermiņā vai ar atbilstošu novietojumu - daudzstāvu dzīvojamai apbūvei; jāapdomā energoresursi un citi resursi).	A1, A2, A3, A4, A6 A7
ATBALSTA PASĀKUMI	
8. Pašvaldības mājas lapā un komunikācijas līdzekļos padarīt pašvaldības īpašumu iznomāšanas procesu un informāciju par procesiem regulāru, atklātāku un pieejamāku uzņēmējiem un sabiedrībai kopumā (piedāvājums un vajadzības).	A1, A5, A6

3. TABULA. A UZDEVUMA SASNIEDZAMIE REZULTĀTI

NR	RĀDĪTĀJS	SITUĀCIJA PAŠLAIK	MĒRĶIS 2030	RĪCĪBU NR, KURAS PALĪDZ SASNIEGT RĀDĪTĀJU
i1	Ir pieejama stratēģija novada neatjaunīgo un atjaunīgo resursu ilgtspējīgai saglabāšanai un izmantošanai	nav	Ir izstrādāta līdz 2028. gada beigām.	1.-8.
i2	Meži pašvaldības īpašumā	1898,9 ha	nesamazinās vai paredzēts pieaugums	1., 4., 6., 7.
i3	Lauksaimniecības zeme pašvaldības īpašumā un valdījumā	6209,0812 ha	nesamazinās vai paredzēts pieaugums	1, 6., 7., 8.
i4	Ūdenstilpes pašvaldības īpašumā	3275 ha	nesamazinās vai paredzēts pieaugums	1., 7., 8.

¹⁹ Detalizēts un izsmelošs rīcību apraksts - <https://www.lietovelreiz.lv/lv/aprites-ekonomika>

B UZDEVUMS: Pašvaldības pakalpojumu sniegšanā un uzņēmējdarbības veicināšanā atbalstīt vietējo ekonomiku, kas vispusīgi izmanto iedzīvotāju zināšanas un prasmes un vietējos resursus, ilgstoši saglabājot to vērtību

B1. Cēsu novada pelnošākās nozares ir²⁰ (2. pielikums):

- mežsaimniecība un mežsīrāde,
- lauksaimniecība,
- derīgo izrakteņu ieguve,
- mazum un vairumtirdzniecības sektors,
- transporta sektors,
- koksnes apstrāde, mēbeļu, namdaru izstrādājumu un koka priekšmetu ražošana,
- dažāda ražošana.

Novadā lielākais nodarbināto skaits ir (2. pielikums):

- tirdzniecības sektorā,
- transporta sektorā,
- būvniecībā,
- koksnes apstrāde, mēbeļu, namdaru izstrādājumu un koka priekšmetu ražošanā,
- lauksaimniecībā,
- ārstniecībā,
- mežsaimniecībā
- dažādā ražošanā.

Aprites ekonomikas kontekstā ir būtiska šo nozaru pamatresursu ilgtspējīga saglabāšana, lai uzņēmumiem būtu iespējas darboties ilgstoši. Tas sakrīt ar noturības (A) uzdevumā analizēto situāciju un izvirzītajām rīcībām mežu, augsnes un lauksaimniecības zemju, derīgo izrakteņu resursu saglabāšanai. Par uzņēmumu praksi resursu taupīšanā informāciju sniegtu uzņēmumu skaits, kas sertificēti atbilstoši ilgtspējīgas attīstības vai aprites ekonomikas standartiem – par to novada dati ir apkopoti tikai par bioloģisko lauksaimniecību (1. tabula).

B2. Cēsu novada nodarbināto iedzīvotāju ienākuma nodoklis 2022. gadā bija 25 596 090 eiro un veidoja 71 % no novada budžeta ieņēmumiem (pirms valsts budžeta transfertiem).

Attīstība digitalizācijas un roku darba aizstāšanas ar tehnoloģijām gan atvieglo cilvēku darbu, gan uzskatāma par progresu. Vienlaikus finansiālā ziņā katras darba vietas aizstāšana ar "robotu" vai viedajām tehnoloģijām ir pašvaldības budžeta ieņēmumu un valsts sociālā budžeta (veselības aprūpe, izglītība, pensijas un pabalsti) potenciāls samazinājums. Ir valstis, kur šo problēmu risina ar "robotu nodokli", Latvijā tāds pašlaik nav ieviests un jāmeklē tehnoloģiju attīstībai atbilstošs valsts un pašvaldību budžetiem pieņemams risinājums.

B3. Pārtikas un dzērienu ražotāju un kokapstrādes

uzņēmumu sekmība (4. tabula) liecina par labām uzņēmumu sadarbības iespējām ar lauksaimniekiem un mežsaimniekiem – ir produkcija, ko apstrādāt, tomēr ne vienmēr kvalitātes vai ekonomiskā izdevīguma apsvērumu dēļ notiek vietējā sadarbība²¹. Turklāt pārtikas ražotāju salīdzinoši mazāka peļņa nekā lauksaimniekiem liecina, ka jāanalizē iespējas Cēsu novadā veidot produktus ar augstāku pievienoto vērtību..

B4. Viens no lielākajiem izaicinājumiem novada trešajā pelnošākajā uzņēmējdarbībā – derīgo izrakteņu ieguvē ir mainīt attieksmi pret neatjaunojamo resursu ātru izsmelšanu kā viennozīmīgi pozitīvu tendenci. Lai gan grants un smilts ceļu būvei, gan Lodes māls dod uzņēmumiem labu peļņu, tomēr tā ir islaicīga peļņa un novada neatjaunojamo resursu izsmelšana. Atbilstoši resursu vērtības saglabāšanas prioritātēm (2. attēls) rekomendācijas aprites ekonomikas virzienā ir samazināt izmantošanu, piemēram, ceļu būvē vairāk izmantot lietotu un pārstrādātu materiālu svaigas smilts vai grants vietā, kā arī būvniecībā betonu iespēju robežās aizstāt ar koku - atjaunojamo resursu. Perspektīvs risinājums ir pētīt iespējas veidot produktus ar ievērojami augstāku pievienoto vērtību, taču tie ir izpētes projekti ārpus novada kompetences ietvariem.. Iekšējie šķēršļi nozarē tam ir fakts, ka ceļu būves firmām ir cieša sadarbība (saistība) ar derīgo izrakteņu karjeriem.

B5. Otrs lielākais izaicinājums ir nepieciešamā pārorientācija būvniecības sektorā. Uz to attiecas arī B5 skaidrojums. Būvniecībā tiek radītas materiāli ietilpīgas ēkas un ceļi, kurus ikdienā jāuztur arvien mazākam novada iedzīvotāju skaitam (6. tabula) un daļu pa pašvaldības budžeta līdzekļiem (izglītības iestādes un citas pašvaldības ēkas, autoceļi u.c.). Ilgtspējas ekonomistu sens priekšlikums ir atsaistīt būvniecības sektoru no IKP, tādējādi mazinot "motivāciju" būvēt, tas netiek īstenots. Racionāls ilgtermiņa risinājums ir pārorientācija uz renovāciju jaunbūvju vietā (gan no zemes izmantošanas, gan materiālu viedokļa), kā arī pēc ekspluatācijas beigām pārstrādājamo materiālu izmantošana būvniecības projektos.

B6. Mazumtirdzniecībā peļņas datus ir iekļauti tikai novadā reģistrētie uzņēmumi. Vietējās ekonomikas stiprināšanai ir būtiski, ka iedzīvotāji izprot vietējo produktu pirkšanas nozīmi, kā arī vietējo veikalu atbalstīšanas nozīmi novada ekonomikas dzīvīgumam.

Pozitīvs piemērs ir Cēsu vietējo veikalu tīkla korporatīvā

²⁰ Cēsu novadā reģistrēto uzņēmumu datu analīze par 2022. gadu, Lursoft dati.

²¹ Informācija no intervijām ar Cēsu novada uzņēmējiem projekta "No atkritumiem uz resursiem" ietvaros 2023. gadā.

sociālā atbildība. Lai gan pašapkalpošanās kasu neesamība ir rūpes par pircēju ērtībām uzticēt produktu pārkrāmēšanu un kodu nolasišanu kasierēm²², vienlaikus darba iespējas kasierēm uztur vietējo nodarbinātību, kā arī papildina valsts sociālo budžetu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa sadaļu novada budžetā.

Mazumtirdzniecība ir viens no lielākajiem sadzīves atkritumu ražotājiem Cēsu novadā, pašvaldībai ir šauras iespējas samazināt šo atkritumu daudzumu.

B7. Lai gan tūrisma jomā Covid gads nebija sekmīgs uzņēmumu peļņai, tomēr citus gadus ir peļņa. Tūrisms dod plašu pievienoto vērtību ēdinātājiem, kultūras jomai, transporta un citām jomām. Novada resursu vērtības saglabāšanas ziņā daba un Vidzemes ainava, Gaujas nacionālā parks, kā arī kultūrvēsturiskie objekti ir saglabājami pamatresursi. Dabiskās ainavas ievērojams apdraudējums ir energonozares spiediens novada teritorijā izvietot augstās vēja enerģijas turbīnas, kas ilgstoši var izmainīt dabisko skatu. Viens no Vidzemes ainavas un dabas baudīšanas punktiem ir skatu torņi, no kuriem redzamība skaidrā laikā ir vairāk kā 30 km, taču šādi ierobežojumi būtiski samazinātu vēja elektrostaciju izveides iespējas.

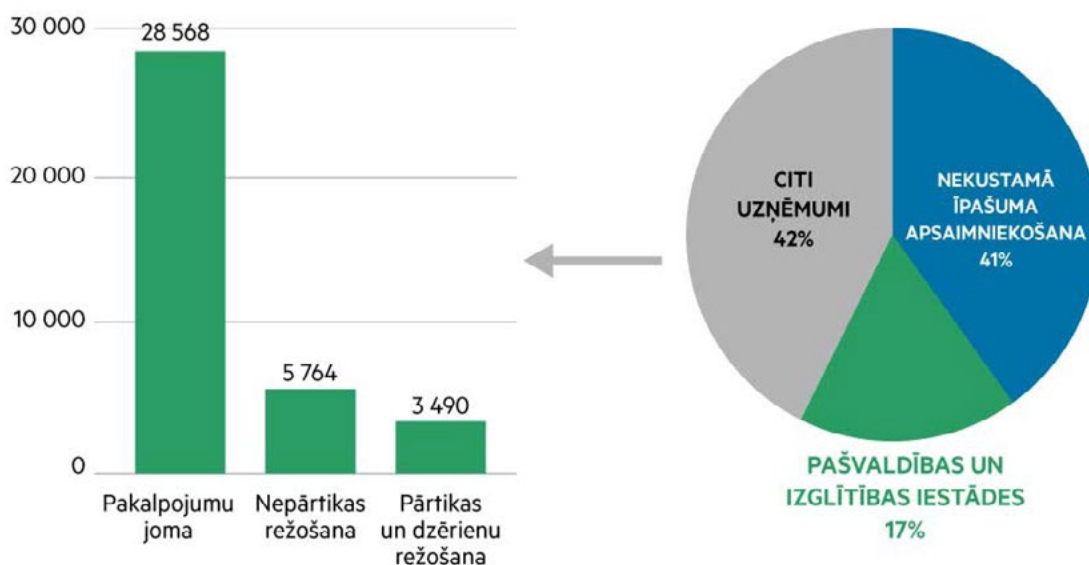
B8. Resursu aprites jomā atkritumu daudzums ir būtiska sadaļa. Cēsu novadā 2022. gadā nekustamā īpašuma apsaimniekotāju jeb pārsvarā daudzdzīvokļu namu iedzīvotāju sadzīves atkritumi bija 41 % no uzņēmumu atkritumu plūsmas. Iedzīvotāju radīto atkritumu daudzumu

varētu ievērojami samazināt mazāks un pārstrādājams iepakojums, kā arī kvalitatīvākas preces, kas ilgāk kalpo. Šo jautājumu pašvaldība var ietekmēt, atbalstot lietu un materiālu aprites centru un labošanas pakalpojumu darbību.

Pašvaldības un izglītības iestāžu atkritumi veidoja 17 % no kopējās plūsmas, bet ražošanas un pakalpojumu jomas uzņēmumi veidoja 42 % no plūsmas.

Analizējot atsevišķi ražošanas un pakalpojumu jomas uzņēmumu atkritumu plūsmu, lielākais uzņēmumu ZAAO nodotais atkritumu daudzums novadā bija pakalpojumu jomā²³ (4. attēls) – 90 % no uzņēmumu nodotajiem atkritumiem. Tur ievērojama daļa bija mazumtirdzniecības uzņēmumu atkritumi. Pašvaldība ar sabiedrisko pasākumu vadlīnijām, piemēram, par depozīttrauku izmantošanu, var ievērojami ietekmēt izklaides kultūras radīto atkritumu daudzumu. Ražošanas uzņēmumu nodotie atkritumi bija tikai 10 %, turklāt tas ir aptuveni pusotru reizi mazāk kā pašvaldības un izglītības iestādēs.

Pateicoties dažādu ES fondu finansējumam un ZAAO kapacitātei piesaistīt šo finansējumu projektos, mērķtiecīgi tiek sasniegts aprites ekonomikas sākuma līmenis jeb atkritumu šķirošana un pārstrādes iespēju izmantošana. Tomēr tas ir patēriņa cikla seku gals. Tas kļūs arvien plašāks un neaptveramāks, ja netiks pievērsta nepieciešamā uzmanība resursu un atkritumu problēmas cēlonim un domāts par atkritumu neradīšanu jau pašā uzņēmējdarbības sākumā. Aktuāla ir arī aprites ekonomikas rīcību daļa, kas

4. attēls. ZAAO nodotais uzņēmumu atkritumu daudzums 2022. gadā (m³).

²² Intervijā pausts uzņēmuma vadītāja viedoklis.

²³ ZAAO sniegtie dati par nodoto atkritumu daudzumu 2022. gadā.

uzturētu jau lietošanā esošo materiālu vērtību, paildzinātu to lietošanas laiku un noturētu lietas un materiālus ilgākā aprītē.

B9. Pašvaldība aprites ekonomiku uzņēmumos var veicināt:

- caur publiskā iepirkuma prasībām. 2026. gadā Cēsu novadā ievērojami paplašināsies bioloģiskās pārtikas īpatsvars skolu ēdināšanā – bioloģiskajām saimniecībām būs pasūtījums par apmēram 700 000 eiro, kas ir pašvaldības būtisks ieguldījums bioloģisko produktu vietējā noieta tirgus veidošanā. *Interreg* Baltijas jūras reģiona programmas *ChemClimCircle-2* projekts pašvaldībā pilotēs videi un aprites ekonomikai labvēlīgus publiskos iepirkumus attiecībā uz tīrīšanas līdzekļiem, mēbelēm un skolu ēdināšanu. Ir jomas, kur zaļais iepirkums neviņo tieši Cēsu novada resursu saglabāšanu, piemēram, ar FSC vai PEFC sertificēta papīra iepirkšana - jo papīru Latvijā neražo. Tomēr šādā veidā pašvaldība veicina Eiropas vai

globālo resursu ilgtspējīgāku apsaimniekošanu.

- ar dažādiem atbalstiem, piemēram nekustamā īpašuma nodokļu atlaides – pagaidām tikai bioloģiskajiem zemniekiem, būtu iespēja to paplašināt arī resursus saudzējošākai mežsaimniecībai un dažādiem uzņēmumiem un pakalpojumiem ar citiem starptautiskajiem ilgtspējas standartu sertifikātiem. Pašvaldības uzņēmējdarbības grantu konkurss var mērķtiecīgi sekmēt aprites ekonomiku atbalstošu uzņēmējdarbību.

- atbalstot esošās kopienas un veicinot jaunu kopienu rašanos, kuras darbībā ievēro aprites ekonomikas būtību.

4. TABULA. RĪCĪBAS B UZDEVUMA SASNIEGŠANAI

INTEGRĀCIJA ATTĪSTĪBAS PROGRAMMĀ	RISINĀTAIS JAUTĀJUMS
9. Pašvaldībai iespēju robežās pilnveidot vidutēja lomu, lai sekmētu sadarbību starp brīvu apbūvētu teritoriju un ēku īpašniekiem un attīstītājiem (novietojums stratēģiskā vietā).	A3, A5, A6, B8
10. Izveidot iedzīvotājiem pieejamu malkas placi, kur atstāt nevajadzīgos vai paņemt atstātos kokus malkai, kā arī informācijas atbalsta punktu, kur ievietot informāciju par malkai pieejamiem kokiem.	A2, B8
11. Būvniecības resursu aprītei līdz 2030. gadam izraudzīt un aprikt piemērotu vietu (vietas) no pašvaldības puses vai arī sadarbībā ar uzņēmēju.	A4, B4, B5, B8
12. Organizēt konkursus skolēniem/ studentiem par novada aprites ekonomikas risinājumiem sadarbībā ar izglītības iestādēm.	A1-B9
INTEGRĀCIJA NOVADA TERITORIJAS PLĀNOJUMĀ	
13. Ilgtermiņā saglabāt novada ainavu kā tūrisma nozares pamatresursu, tai skaitā ainaviskos ceļus.	A3, A4, B1, B7, D2
14. Izveidot Cēsīs, Priekuļos un Līgatnē dārza atkritumu kompostēšanas un šķeldošanas laukumu (0,5-1 ha platībā) ar resursu aprites iespējām	A3, B1, B8
INTEGRĀCIJA UZŅĒMĒJDARBĪBAS ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJĀ	
15. Iekļaut aprites ekonomikas komponenti uzņēmējdarbības grantu gadskārtējo konkursu kritērijos.	A3, A4, A7, B1, B3, B4, B5, B6, B8, B9
16. Veicināt vietējo uzņēmējdarbību produktu ar augstu pievienoto vērtību radīšanā no vietējiem atjaunojamiem materiāliem, tai skaitā amatniecības attīstībā.	A3, A4, B2, B3, B6, B8, B9
17. Atbalstīt lietu labošanas un pārveides aktivitātes un uzņēmumus, kas īsteno šādas darbības.	A3, A4, B8
18. Atbalstīt remonta un pārveides darbu meistarus, konsultējot par sociālā uzņēmuma statusa priekšrocībām.	A3, A4, B2, B8
19. Motivēt mežu īpašniekus iespēju robežās atteikties no kailcirtēm mežu apsaimniekošanā (nodokļu atlaides, līdzīgi kā bioloģiskajām saimniecībām)	A3, A7, B1, D1, D2
INTEGRĀCIJA TŪRISMA ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJĀ	
20. Izveidot Vidzemes ainavu tūrisma īpašos maršrutu piedāvājumus (sadarbībā ar tūrisma operatoriem).	A3, A4, A5, A7, B7, D2
21. Izveidot kultūras un dabas ainavu maršrutus Cēsu pilsētā.	A3, A4, A5, A7, B7, D2
22. Attīstīt licencēto makšķerēšanu kā tūrisma veidu.	A3, A5, B7
23. Veicināt dabas vērošanas un citus klusā tūrisma veidus novadā, sekmēt Dabas tūristu ētikas kodeksa ievērošanu.	A3, A5, A7, B7, D2

24. Pilnveidot gastronomijas tūrisma maršrutus un notikumus novadā.	A3, A5, A7, B3, B7
25. Pilnveidot kultūras tūrisma piedāvājuma daudzveidību novadā.	A3, A4, A5, A7, B7
26. Veidot maršrutu piedāvājumus amatniecības tūrismā kā aktīvās atpūtas veidā.	A5, A7, B2, B7
INTEGRĀCIJA MEŽU APSAIMNIEKOŠANAS KONCEPCIJĀ	
27. Iespēju robežās atteikties no kailcirtēm novada mežsaimniecībā.	A3, A7, B1, B2, D2
28. Izvairīties no monokultūru mežu veidošanas un veicināt mistraudžu attīstību.	A3, A7, B1, B2, D2
INTEGRĀCIJA PUBLISKĀ IEPIRKUMA NOTEIKUMOS	
29. Publiskajos iepirkumos prioritizēt vietējo pakalpojumu, preču un materiālu iegādi, tā atbalstot vietējo ekonomiku	A2, A3, A7, B1, B2, B3, B6, B8, B9
30. Ar publiskā iepirkuma palīdzību paplašināt Bioloģisko produktu īpatsvaru sabiedriskajā ēdināšanā izglītības un citās publiskajās iestādēs	A2, A3, A7, B1, B2, B3, B6, B8, B9
31. Piemērotos gadījumos iepirkumos norādīt, ka piegādātajam iesaiņojums jāņem atpakaļ.	A3, A7, B1, B6, B8, B9
32. Pašvaldības iepirkumos un teritorijā iespēju robežās iegādāties/ lietot pārstrādājamus vai bioloģiski noārdāmus materiālus un preces.	A2, A3, A4, A7, B1, B6, B8, B9
33. Veicināt daudzkreiz izmantojama un pēc nolietošanas pārstrādājama iepakojuma lietošanu un apriti.	A3, A4, A7, B1, B6, B8, B9
34. Veicināt lietotu dolomīta, māla, ķieģeļu, koka detaļu un citu materiālu atkārtotu izmantošanu mūsdienīgā dizainā.	A2, A3, A4, A7, B1, B4, B5, B8, B9
35. Pašvaldības finansētos būvobjektos kā prioritāro būvmateriālu projektēt/izmantot koku tam piemērotām funkcijām un vietām.	A2, A3, A4, A7, B1, B4, B5, B6, B8, B9
PRIEKŠLIKUMS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJAI	
36. Novadā apsvērt iespēju veicināt elektroenerģijas uzkrāšanas (akumulatoru) uzņēmējdarbības attīstību saražotās saules enerģijas uzkrāšanai.	A1, A2, A4, A5, A7
37. Novadā rosināt teritorijas ar prioritāti bioloģiskajai saimniecībai jeb bioloģisko saimniecību klāsteru veidošanu	A1, A2, A5, A7, B1, B2, B3, B9
ATBALSTA AKTIVITĀTES	
38. Turpināt izmantot nekustamā īpašuma atlaidi bioloģiskajiem lauksaimniekiem kā motivējošo rīku.	A3, A7, B9
39. Veicināt sadarbību starp būvniecības un privāto sektoru otrreizējo būvniecības resursu izmantošanā tam piemērotās vietās	A4, A7, B8, B9
40. Atbalstīt un veicināt ekomarķējumu un preču zīmes "radīts Cēsu novadā" izmantošanu.	A2, A5, A7, B1, B2, B6, B9
41. Palielināt patērētāju izpratni par uzņēmumu ar preču zīmi "radīts Cēsu novadā" atbalstīšanas nozīmīgumu.	A2, A5, A7, B1, B2, B6, B9
42. Izglītēt un informēt iestāžu darbiniekus un telpu uzkopšanas personālu par pareizu atkritumu šķirošanu.	B8
43. Informēt sabiedrību par novada vides jautājumu saistību ar aprites ekonomiku novada tīmekļa vietnē un laikrakstos.	A1-D4
44. Nodrošināt pašvaldības struktūrvienību atbildīgo speciālistu kompetenci līgumu vadības jautājumos.	B9
45. Līdz 2028. gadam ieviest porciju pielāgošanas un pašapkalpošanās principu izglītības un veselības aizsardzības iestādēs.	B8
46. Izveidot un uzturēt digitālu tiešsaistes informatīvu rīku materiālu aprites nodrošināšanai pašvaldības struktūrvienībās.	B8
47. Pašvaldībā veicināt iespēju, ka līdzņemamās kafijas automātos tiek nodrošināta iespēja iepildīt dzērienu pircēja krūzē (nomas vai sadarbības līgumu noteikumi ar kafijas automāta pakalpojuma sniedzēju).	B8
48. Publiskajās iestādēs un teritorijās rast vietu atkritumu šķirošanas tvertņu izvietošanai, radot ērtu vidi aprītigām darbībām.	B8
49. Pašvaldības zāģētos kokus nodot apsaimniekotājam, kurš izvēlēs publiskā iepirkuma rezultātā.	A2, B8
50. Pašvaldības pasākumu rīkošanā iespēju robežās ievērot pasākumu rīkošanas vadlinijas (3. pielikums).	A5, B8

5. TABULA. B UZDEVUMA SASNIEDZAMIE REZULTĀTI

NR	RĀDĪTĀJS	SITUĀCIJA PAŠLAIK	MĒRĶIS 2030	RĪCĪBU NR, KURAS PALĪDZ SASNIEGT RĀDĪTĀJU
i5	Bioloģisko saimniecību apsaimniekotā platība Cēsu novadā, tostarp dalīti vākto atkrumu īpatsvars (pa šķirojamo atkritumu veidiem).	19274 ha (2024)	Pieaug (par skaitli, ko pašvaldība reāli var iznomāt savas platības bioloģiskajai saimniekošanai)	7, 15, 29, 30, 37, 38
i6	Saimniecību skaits (tai skaitā novada saimniecību skaits), kas publiskā iepirkuma procedūras rezultātā noslēgušas līgumu ar pašvaldību par bioloģisko produktu piegādi izglītības un veselības aizsardzības iestādēm		50%	30, 37
i7	Veikalu īpatsvars novadā, kuri izceļ preces ar "radīts Cēsu novadā" zīmi		Palielinās	49, 50
i8	Uzņēmējdarbības atbalsta grantu saņēmēju īpatsvars, kuri ieguvuši punktus aprites ekonomikas kritērijā	X% (2025)	100%	6, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 26, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39
i9	Pašvaldības un izglītības iestāžu radītais sadzīves atkritumu daudzums gadā	15 130 t (2022)	Samazinās	10, 11, 14, 17, 18, 23, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50
i10	Pašvaldībā patērētās enerģijas daudzums pa enerģijas veidiem (kurināmā veidi, transporta degvielu veidi, elektroenerģija) un iestāžu veidi (pārvaldes iestādes, izglītības iestādes, citas pašvaldības ēkas)		Samazinās vai paliek nemainīgs.	1, 4, 62,63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72, 73, 74, 75,
i11	Pašnodrošinātās enerģijas īpatsvars pašvaldībā patērētās elektroenerģijas daudzumā. (procentos)		Palielinās vai paliek nemainīgs	6, 34, 53, 72
i12	Aprites ekonomikai atbilstošu publisko iepirkumu finansējuma summa un īpatsvars pret visu publisko iepirkumu finansējumu (eiro, procenti)		100%	17, 29-35

C UZDEVUMS: Mērķtiecīgi uzturēt novada iedzīvotājiem izcilas dzīves vides nodrošināšanai nepieciešamo resursu kvalitāti

C1. Šī plāna tapšanas diskusijās par novada svarīgāko vērtību tika atzīti iedzīvotāji, viņi ir pamats ne tikai aprites ekonomikai, bet vispār novada ekonomiskai dzīvotspējai. Līdz ar to augstvērtīgas dzīves vides nodrošināšana iedzīvotājiem ir būtiska aprites ekonomikas veicināšanas politikā. Pretējais variants – peļņu nesošas, taču dzīves vidi degradējošas ekonomikas attīstība novadā kā teritoriālā

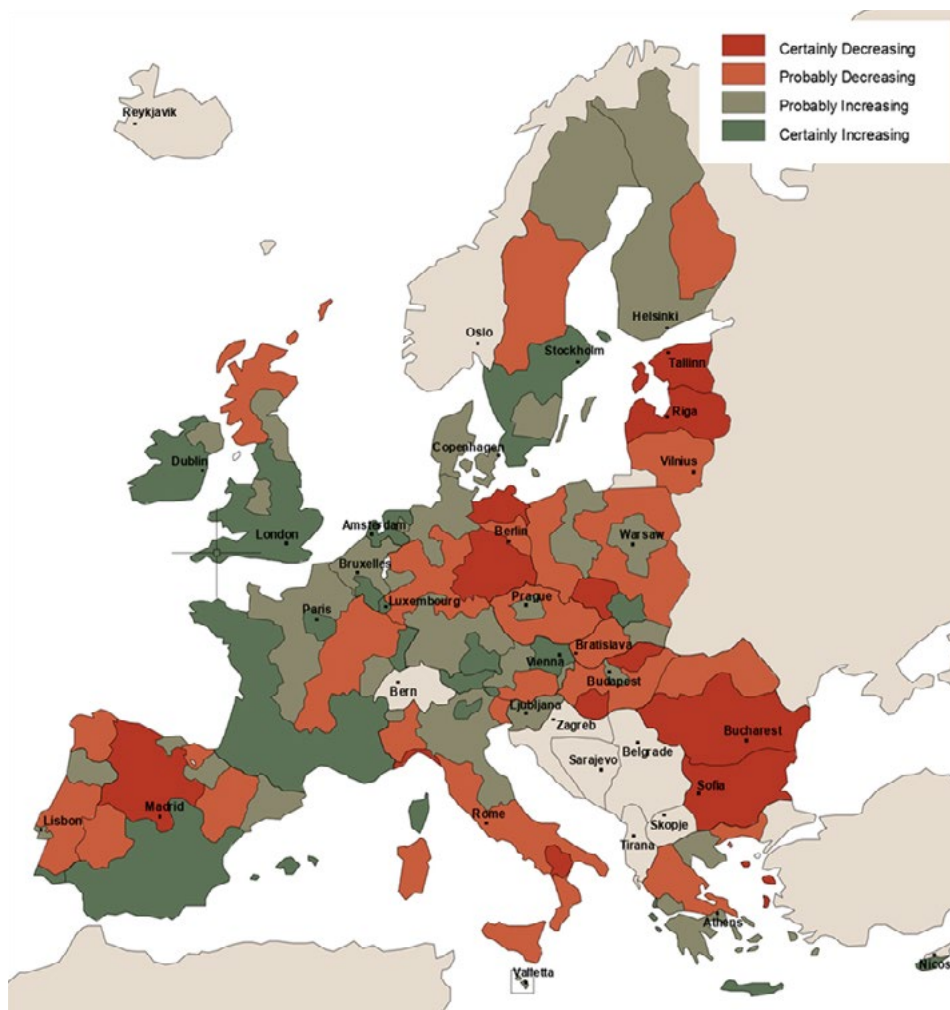
resursā šajā plānā netiek izskatīta.

Ņemot vērā Cēsu novada iedzīvotāju skaita dinamiku (6. tabula), ir būtiski attīstības politiku pielāgot sarukšanas faktam, pieņemot, ka jaunu iedzīvotāju pievilināšanā ir sīva konkurence starp Latvijas pilsētām un pagastiem.

6. TABULA. IEDZĪVOTĀJU SKAITA DINAMIKA CĒSU NOVADA PILSĒTĀS UN PAGASTOS

(dati no LR Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes)

PAGASTS/PILSĒTA	PLATĪBA (ha)	IEDZĪVOTĀJU SKAITS							
		2025	2024	2023	2022	2020	2013	2007	2000
Cēsis	1927	15812	16126	16430	16583	16684	17542	18384	18732
Līgatne	707	1086	1095	1117	1106	1102	1199	1290	1475
Amatas pagasts	10827	661	675	685	669	671	783	3514	3505
Drabešu pagasts	12033	2428	2501	2538	2489	2429	2736		
Dzērbenes pagasts	12466	779	804	795	789	809	947	1054	1100
Inešu pagasts	8788	562	579	594	593	613	722	784	845
Jaunpiebalgas pagasts	18385	1655	1711	1755	1751	1804	2120	2289	2425
Kaives pagasts	11728	283	285	290	283	306	390	424	494
Liepas pagasts	7469	2797	2816	2815	2793	2872	3086	3237	3401
Līgatnes pagasts	16052	2240	2293	2331	2344	2384	2670	2848	3030
Mārsnēnu pagasts	6916	733	746	776	767	738	802	898	910
Nītaures pagasts	17367	737	741	758	753	766	938	980	1146
Priekuļu pagasts	9833	3954	4038	4133	4100	4118	4504	4835	5374
Raiskuma pagasts	17457	1457	1477	1500	1459	1447	1616	1723	1846
Skujenes pagasts	18026	754	795	809	8283	832	918	1002	1148
Stalbes pagasts	15995	1012	1035	1053	1042	1102	1269	1327	1397
Straupes pagasts	15203	1323	1331	1314	1302	1308	1429	1487	1599
Taurenas pagasts	10221	699	728	751	739	792	933	991	1096
Vaives pagasts	15373	1462	1479	1520	1531	1514	1613	1602	1595
Veselavas pagasts	11014	487	498	512	511	542	665	709	756
Vecpiebalgas pagasts	5948	1212	1232	1283	1239	1297	1555	1615	1706
Zaubes pagasts	16341	715	722	726	729	706	871	1052	1161
Zosēnu pagasts	6738	311	325	349	346	367	434	514	597
KOPĀ	266813	43159	44032	44834	44741	45203	49742	52559	55338

5. attēls. Prognozes par iedzīvotāju skaita pieaugumu vai samazināšanos ES valstīs līdz 2030. gadam²⁴

Eiropas kontinenta demogrāfiskās tendences un prognozes (5. attēls) liecina, ka nav pamata prognozēt strauju iedzīvotāju skaita palielināšanos Latvijā un Cēsu novadā.

Pašlaik ES imigrācijas politikas vizītkarte ir žogs uz Latvijas – Baltkrievijas robežas, un nav pamata uzskatīt, ka drīzumā ES ārējās robežas būs atvērtas un aicinošas. Arī Latvijas valsts atbildīgo dienestu bažas par mācībām Latvijas augstskolās kā legālu, bet fiktīvu iemeslu imigrācijai ir liecība par valsts drošības virzienu ierobežot plašu imigrantu pieplūdumu.

Prioritārais uzdevums pašreizējo iedzīvotāju noturēšanai ir īstenot pašvaldības atpazīstamo moto: Cēsu novads – izcila vieta, kur dzīvot.

C2. Atbilstoši koncentrētam un ilglaicīgi atzītam rādītāju komplektam²⁵ kvalitatīvas dzīves vides novērtēšanai, *ilgtspējīgas* un veselīgas vides veidošanā blīvi apdzīvotās

pilsētu apkaimēs un ciematos par būtiskiem ir atzīti

Šādi pamatpakalpojumi (vēlams 300 m vai 5 minūšu gājiena attālumā no dzīvesvietas):

- Primārā medicīnas aprūpe,
- Pamatizglītības iestāde,
- Pārtikas veikals,
- Parks vai zaļā zona rekreācijai (>5000m² liels),
- Sabiedriskā transporta pietura;
- Iedzīvotāji ir apmierināti ar pakalpojumu kvalitāti;
- Gaisa kvalitāte un piesārņojums ar troksni ir atbilstošs veselīgai videi;
- Pārvietašanās priekšroka gājējiem un velotransportam, ko izmanto arī bērni uz skolu un māju;
- Pēc iespējas vairāk urbānā teritorija ir atstāta ekosistēmu pakalpojumiem, bez ūdens necaurļaidīga seguma.

²⁴ https://www.researchgate.net/figure/Typology-of-the-shrinking-regions-2005-2030-Authors-elaboration-based-on-EUROSTAT_fig1_366202880

²⁵ Ambiente Italia Research Institute (2003) European Common Indicators: Towards a Local Sustainability profile, Pieejams: https://www.gdrc.org/uem/footprints/eci_final_report.pdf

Cilvēka pamatvajadzības – veselīgas dzīves vides veidošanā nozīmīgākais resurss ir nepiesārņota dabas vide pietiekamā daudzumā – pandēmijas laika regulējumi parādīja dabas kritisko nozīmi mentālās veselības saglabāšanai, tas aktuāls arī attālinātā darba gadījumā.

C3. Izcilas dzīves vides sastāvdaļa ir sociālā vide – kopienas, domubiedri, kultūras un atpūtas pasākumu piedāvājums, radošās pašizpaušmes iespējas. Novadā tam ir izcila infrastruktūra. Izaicinājums ir iedzīvināt iedzīvotāju padomju lomu dialogam starp domi un iedzīvotājiem. Vēl viens izaicinājums – kopējās vērtības, lai noturētos vidusceļā starp galējiem un radikāliem spārnēm – lai cilvēki dažādās kopienās diendienā sarunātos un uzturētu cilvēciskus kontaktus.

C4. Dzīves vides noturība jeb spēja kalpot dažādām vajadzībām ir kritiska modernā kara un globālo resursu piegādes ķēžu apdraudējumos. Papildus plāna A uzdevumam noturības saglabāšanai tikpat būtiski ir saglabāt resursus un sadarbību, kas katram indivīdam un mājsaimniecībai stiprina noturību. Pašvaldībai ir iespējas attīstīt vidi, kas ģimenēm pieprasa mazākus finanšu resursus pamatvajadzību apmierināšanai (tai skaitā C2 minēto pakalpojumu tuvums).

7. TABULA. RĪCĪBAS C UZDEVUMA SASNIEGŠANAI

INTEGRĀCIJA ATTĪSTĪBAS PROGRAMMĀ	RISINĀTAIS JAUTĀJUMS
51. Ceļu būvniecībā prioritāri izbūvēt veloceļņus līdz 7 km rādiusā ap vispārējām izglītības iestādēm, kā arī Cēsis - Āraiši, Taurene - Dzērbene, Līgatne - Augšlīgatne.	C1, C2, C4
52. Izstrādāt mikromobilitātes plānu novada teritorijai.	A6, C1, C2, C4
53. Atbalstīt vietējo iedzīvotāju energokopieni veidošanu pašnodrošinātības ar energoresursiem veicināšanai.	A2, C3, C4
INTEGRĀCIJAI PAŠVALDĪBAS ŪDENS OBJEKTU APSAIMNIEKOŠANAS KONCEPCIJĀ	
54. Iespēju robežās nodrošināt publisko ūdens objektu un pašvaldības ūdens objektu pieejamību rekreācijai katrā pagastā.	A3, C2, C3, C4, D1
55. Labiekārtot upju un ezeru peldvietas, tai skaitā iespēju robežās prioritārā kārtībā: informācijas norāde uz ceļiem, auto atstāšanas iespēja uz tuvējā ceļa, pieejamības nodrošināšana kājāmgājējiem, publiskā tualete peldvietā, soliņi, informācija publiskajās kartēs	A3, C2, C3, C4, D1
INTEGRĀCIJA PAŠVALDĪBAS ĪPAŠUMU APSAIMNIEKOŠANAS KONCEPCIJĀ	
56. Vietās, kur ģimenes dārziņiem lietotajās teritorijās nevar novērst apbūvēšanu, nodrošināt vēsturisko ģimenes dārziņu lietotājiem līdzvērtīgu (attālums līdz dzīvesvietai, zemes auglība) ģimenes dārziņu pastāvīgu vietu.	A2, A3; A7, C2, C3, C4
57. Naktī ārtelpas apgaismojumam izmantot dzeltenā spektra gaismu un pakāpeniski atteikties no zilā spektra gaismekļiem.	A3, A7, C2, D2
INTEGRĀCIJAI NOTEIKUMOS NR. 18 "PAR CĒSU NOVADA TERITORIJAS KOPŠANU UN BŪVJU UZTURĒŠANU"	
58. Ielu un ietvju uzturēšanā ziemā samazināt sāls izmantošanu, piemērotos apstākļos izmantot tikai smiltis.	A3, B8
ATBALSTA AKTIVITĀTES	
59. Jaunajos savrupmāju attīstības ciematos/apkaimēs prioritāšu secībā nodrošināt pieslēgumu centralizētajai ūdensapgādei un notekūdeņu attīrīšanas sistēmai vai veidot vietējo centralizēto ūdensapgādi un notekūdeņu attīrīšanu.	A2, A3, C1, C2

8. TABULA. C UZDEVUMA SASNIEDZAMIE REZULTĀTI

NR	RĀDĪTĀJS	SITUĀCIJA PAŠLAIK	MĒRĶIS 2030	RĪCĪBU NR, KURAS PALĪDZ SASNIEGT RĀDĪTĀJU
i13	Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novadu kā vietu, kur dzīvot un strādāt, kā arī vietējo pakalpojumu kvalitāti ²⁶	Rezultāti daļai no jautājumiem ir ikgadējā iedzīvotāju aptaujā.		1-74
i14	Mājsaimniecību īpatsvars Cēsīs, kas pieslēgušās centralizētajai ūdensapgādei un kanalizācijai	x	Procentuāli palielinās	59
i15	Ģimenes dārziņu pieprasījuma (iesniegumu skaits pašvaldībai) atbilstība piedāvājumam - pastāvīgo ģimenes dārziņu skaits novadā.	x/y	x=y	56

²⁶ Aptaujas tēmas uzskaitītas 5. pielikumā. Aptaujas anketas metodoloģija Ambiente Italia Research Institute (2003) European Common Indicators: Towards a Local Sustainability profile, Pieejams: https://www.gdrc.org/uem/footprints/eci_final_report.pdf (207. un 208. lpp)

D UZDEVUMS: Klimata pārmaiņu mazināšanā un pielāgošanās pasākumos izmantot dabā balstītos risinājumus un ekosistēmu pakalpojumus, lai samazinātu infrastruktūras uzturēšanas izdevumus

D1. Aprēķini rāda, ka klimata pārmaiņu izpausmes vietējā līmenī – ekstremāli nokrišņu daudzumi, karstuma salas pilsētā, spēcīgas vēja brāzmas un citas sekas rada ekonomiskos zaudējumus. Pašvaldībā veiktie projekti, veidojot dabā balstītus risinājumus šo seku un to radīto zaudējumu mazināšanai ir ļāvuši speciālistiem apgūt pieredzi, kuru var tālākajā pašvaldības darbībā pielietot kā normu. Projektu saraksts 4. pielikumā. Dabā balstītie risinājumi jeb zaļā infrastruktūra samazina vajadzību pēc tehniskās infrastruktūras un līdz ar to:

- Ietaupās līdzekļi tehniskās infrastruktūras būvniecībai un uzturēšanai, jo daba "strādā" pati un veic atbilstošu ekosistēmas pakalpojumu;
- Līdz ar tehniskās infrastruktūras aizstāšanu ar zaļo infrastruktūru var palielināt dabas daudzumu un daudzveidību pilsētā, kas sniedz arī citas pievienotās vērtības.

Cēsu novadā pielāgošanās klimata pārmaiņām jomā ir aktuāli risināt karstuma salu problēmu Cēsu pilsētā, lietot notekūdeņu infiltrāciju gruntī, lai samazinātu notekūdeņu attīrīšanas iekārtu pārplūdes, kā arī novērst ekstremālu vai ilgstošu nokrišņu radītu plūdu iespējamību.

D2. Plāna veidošanas diskusiju laikā pašvaldības darbinieki novada dabu atzīmēja kā otro svarīgāko novada resursu (1. vietā – iedzīvotāji). Dabas teritoriju platību samazināšanās pilsētvidē un dabas daudzveidības samazināšanās ir resursa kvalitātes zaudēšana. Novada teritorijas plānojums pašlaik paredz turpmāku dabas platību samazināšanos.

Priekuļu ciema datu piemērs ilustrē politisko dilemmu izšķirties starp savrupmāju apbūves zonējuma izveidi potenciāliem Priekuļu iedzīvotājiem vai nozīmīga sociālā resursa – ģimenes dārziņu saglabāšanu esošajiem iedzīvotājiem. Pašlaik Priekuļos ģimenes dārziņi ir 37,3068 ha teritorijā jeb 9,58 % no ciema teritorijas, kas ir būtiski pašnodrošinātībai ar pārtiku. Kopā ar ciema zaļajām zonām tie ir 66,95 ha jeb 17,2 % no visas teritorijas. Savukārt bez savrupmāju apbūvei pārzonētajiem ģimenes dārziņiem un kapiem, kas nav ikdienas publiska atpūtas vieta, zaļā zona 5 minūšu gājiena attālumā paliek vairs 7,4 % no Priekuļu teritorijas. Vieta dārziņiem vai privātmājām akcentē dilemmu par priekšroku esošajiem vai potenciālajiem iedzīvotājiem, publiskās telpas funkciju un daudzumu vietā ar pāris tūkstošiem iedzīvotāju, kā arī zaļās zonas dažādas lietošanas vajadzības dažādos vecumos.

Teritorijas plānojums ir ietekmīgākais rīks dabas teritoriju daudzuma saglabāšanai, kā arī dabas daudzveidības uzturēšanai, tai skaitā, pilsētvidē plānojot savienot dabas teritorijas vienotā tīklojumā.

Dabas teritoriju daudzums gan pilsētvidē, gan lauku teritorijās, to kopējā platība un savstarpējā savienotība ir kritiski svarīga bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai, kā arī ekosistēmu pakalpojumu daudzuma un kvalitātes uzturēšanai. Vairākas tendences – lauksaimniecības platību apvienošana un industriālā monokultūru prakse, dabas teritoriju pārzonēšana apbūvei, kā arī fragmentācija samazina dabas teritoriju kā resursa daudzumu un kvalitāti.

D3. Invazīvo augu un dzīvnieku izplatība mainās gan teritoriju, gan sugu ziņā. Kopš 2022. gada novadā spēkā ir latvāņu ierobežošanas plāns un pašvaldība sniedz iedzīvotājiem finansiālu atbalstu latvāņu apkarošanā. Laika posmā no 2019. - 2025. gadam latvāņu invadēto teritoriju platība Cēsu novadā ir palielinājusies no 1560 ha līdz 1818 ha. Platības, kur latvāņi ir ierobežoti, vēl 6 gadus pastāv risks uzdzīt augsnei esošajām sēklām vai arī risks latvāņu atkārtotai ienākšanai no blakus teritorijām. Būtiski ir latvāņu ierobežošanu veikt plānveidā pa noteiktām teritorijām. Problēmu loks paplašinās, ienākot sugām, kas ātri izplatās un stingri nostiprinās:

- Zeltslotiņas;
- Sahalīnas un Japānas sūrenes,
- Spānijas kailgliemeži;
- Puķu spriganes un citas sugas.

Problēma prasa preventīvu rīcību, kā arī sabiedrības izpratni un iesaisti problēmas risināšanā.

D4. Papildus adaptācijai klimata pārmaiņām un seku likvidēšanai ir būtiski turpināt darbības, lai neveicinātu klimata pārmaiņas un pēc iespējas samazinātu enerģijas patēriņu²⁷.

²⁷ Cēsu novada ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plāns

9. TABULA. RĪCĪBAS D UZDEVUMA SASNIEGŠANAI

INTEGRĀCIJA ATTĪSTĪBAS PROGRAMMĀ		RISINĀTAIS JAUTĀJUMS
60.	Uz Sosnovka latvāņu ierobežošanas plāna pamata izstrādāt Invazīvo augu un dzīvnieku apkarošanas plānu Cēsu novadā, iekļaujot nepieciešamās darbības arī citu aktuālo invazīvo augu un dzīvnieku ierobežošanai. (Kanādas zeltslotiņa, Sahalīnas un Japānas sūrene, puķu sprigane, Spānijas kailgliemezis).	A3, D1, D2, D3
61.	Izveidot Cēsu pilsētas lietus ūdens infrastruktūras koncepciju/zonējumu un risinājumu variantus ar prioritāti dabā balstītajiem risinājumiem un vietējai infiltrācijai.	A1, D2, D3
62.	Sadarboties ar Cēsu iedzīvotājiem un citiem zemju īpašniekiem esošo koku kopšanai un saglabāšanai, ieviešot "Koku adopcijas" iniciatīvu ²⁸ .	C2, C3, D2
63.	Motivēt zemes īpašniekus pilsētvīdē saglabāt un uzturēt esošās ūdensteces kopā ar apkārtējo dabisko ekosistēmu ūdensteču aizsargjoslas robežās.	A3, C3, D1, D2
INTEGRĀCIJA ZAĻĀS INFRASTRUKTŪRAS ATTĪSTĪBAS PLĀNĀ		
64.	Plānošanas dokumentos atspoguļot identificētās Cēsu pilsētas siltumsalas un teritorijas ar zaļo zonu deficītu un noteikt tajās esošo koku saglabāšanu un jaunu koku stādīšanu.	C2, D1, D2
65.	Identificēt Cēsu pilsētas apkaimes, kurās koku vainagu projekcija ir mazāk kā 30% no apkaimes teritorijas un noteikt tās kā prioritārās esošo koku aizsardzībai un jaunu koku stādīšanai.	A3, C2, D1, D2
66.	Saglabāt esošos kokus un veicināt jaunu stādīšanu piemērotās pilsētvīdē vietās, izveidot tam atbalsta pasākumus, tai skaitā koku stādīšanai labvēlīgu tehniskās infrastruktūras izvietojumu ielu sarkanajās līnijās.	C2, D1, D2
67.	Noteikt Cēsu pilsētā dabas koridoru veidošanai būtiskās dabas teritorijas un noteikt tām dabas un apstādījumu funkcionālo zonējumu.	A3, A7, D1, D2
68.	Pilsētvīdē integrēt mežiem raksturīgus stādījumus ar lapu un nobiru nenogrābšanu rudenos/pavasaros.	A3, C2, D2
69.	Konkretizēt vietas ainaviskajām pļavām, bioloģiskajām daudzveidības pļavām pašvaldības īpašumos un zaļajos koridoros	A3, A7, D2
INTEGRĀCIJA PAŠVALDĪBAS ŪDENS OBJEKTU APSAIMNIEKOŠANAS KONCEPCIJĀ		
70.	Pielāgot zivju nārstošanas ceļu vajadzībām nepiemērotās ceļu caurtekas.	A3, A7, D2
PRĪEKŠLIKUMS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJAI		
71.	Paplašināt saules enerģijas tiešu izmantošanu karstā ūdens sagatavošanai, īpaši vasarā.	A3, D4
72.	Saglabāt un attīstīt pilsētas dārkopību, tai skaitā ģimenes dārziņus kā ilgtspējīgu un aprites ekonomikai atbilstošu pārtikas ieguves un rekreācijas veidu	A2, A3; A7, C2, C3, C4
ATBALSTA PASĀKUMI		
73.	Nodrošināt jaunbūvējamo un renovējamo ēku energoefektivitāti zema energopatēriņa līmenī, ja ēkas specifika ir tam piemērota.	A2, B9, D4
74.	Ceļu un ielu būves un rekonstrukcijas projektos iekļaut punktu par esošo aleju saglabāšanu un jaunu aleju veidošanu piemērotās vietās.	A3, A7, D1, D2

10. TABULA. D UZDEVUMA SASNIEDZAMIE REZULTĀTI

NR	RĀDĪTĀJS	SITUĀCIJA PAŠLAIK	MĒRĶIS 2030	RĪCĪBU NR, KURAS PALĪDZ SASNIEGT RĀDĪTĀJU
i16	Cēsu pilsētas siltumsalu platība (m ²)	x	samazinās	62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 72, 73, 74
i17	Sosnovska latvāņu un Sahalīnas sūrenes atradņu skaits novadā, tai skaitā košumdārzos	Nav zināms	Nepalielinās, vēlams, samazinās	60

²⁸ Pozitīvā ietekme uz veselību skatam pa logu no darba vai dzīvesvietas, Ziemeļvalstu standarts: <https://www.brightvibes.com/introducing-the-3-30-300-rule-promoting-health-and-wellbeing-through-urban-forests/>

PLĀNA ĪSTENOŠANA UN UZRAUDZĪBA

Plāns konceptuāli tiek apstiprināts domes sēdē, tai skaitā rīcību adresācija integrēšanai konkrētos novada pastāvošajos attīstības plānošanas dokumentos un saistošajos noteikumos.

Apstiprinātās rīcības tiek integrētas plānos un dokumentos to aktualizācijas laikā, likumā noteiktajā kārtībā, tai skaitā, kur nepieciešams, izejot sabiedrisko apspriešanu reizē ar pārējo dokumenta saturu. Rīcībām attiecīgajos dokumentos atkarībā no dokumenta rakstura var mainīt formulējumu, saglabājot būtību. Integrācijas posmā domes speciālisti izvirza konkrētus sasniedzamos mērķlielumus un laika termiņu atkarībā no situācijas atbilstošajā jomā.

Plāns atbilst birokrātijas mazināšanas prasībām, jo termiņš "integrēts" nozīmē, ka plāns nepastāvēs kā atsevišķs ikdienas darbam lietojams papildus dokuments, jo tajā iekļautās rīcības tiks integrētas esošajos novada normatīvajos dokumentos:

- Attīstības programmā – 16 rīcības;
- Teritorijas plānojumā – 2 rīcības;
- Zaļās infrastruktūras attīstības plānā – 6 rīcības;
- Uzņēmējdarbības attīstības stratēģijā – 5 rīcības;
- Tūrisma attīstības stratēģijā – 7 rīcības;
- Mežu apsaimniekošanas koncepcijā – 2 rīcības;
- Pašvaldības ūdens objektu apsaimniekošanas koncepcijā – 3 rīcības;

- Pašvaldības īpašumu apsaimniekošanas koncepcijā – 2 rīcības;
- Publisko iepirkumu noteikumos – 7 rīcības;
- Noteikumos nr 18 "Par Cēsu novada teritorijas kopšanu un būvju uzturēšanu" – 1 rīcība
- Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā – 7 rīcības;
- Atbalsta pasākumi – 16 rīcības.

Plāna atbalsta pasākumus, kas nav integrējami saistošajos dokumentos, paredzēts iekļaut atbilstošās pārvaldes speciālistu darba pienākumos.

Rīcības stājas spēkā līdz ar attiecīgo dokumentu apstiprināšanu domē, pirms tam tās var ieviest brīvprātīgi, ja piemērojams.

Plāna īstenošanas uzraudzība notiek atbilstoši izvēlētajiem rādītājiem (11. tabulas) attiecīgā dokumenta atskaites periodos un neprasa papildus darbības.

Ja atsevišķu rīcību izpildes novērtējumam ir paredzēts rādītājs, kas līdz šim nav bijis novada plānošanas dokumentos, tad attiecīgajā dokumentā līdz ar aprites ekonomikas rīcības integrāciju ir ieviešams arī atbilstošais rādītājs.

11. TABULA. RĪCĪBU ĪSTENOŠANAS UZRAUDZĪBA

DARBĪBA	TERMIŅŠ	ATBILSTĪGĀ IESTĀDE, AMATS
Rīcību integrācija atbilstošajos dokumentos	Pašlaik – 30.12.2027.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļas LIFE projekta "No atkritumiem uz resursiem" aprites ekonomikas eksperte
	01.01.2028. – 30.12.2030.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes vadītāja
Rīcību izpilde pēc integrācijas pašvaldības dokumentos	No pašvaldības attiecīgā dokumenta apstiprināšanas brīža – 30.12.2030.	Pašvaldības atbilstīgās iestādes (1. pielikuma 4. kolonna) speciālists
Atbalsta rīcību izpilde	Pašlaik – 30.12.2030.	Pašvaldības atbilstīgās iestādes (1. pielikuma 4. kolonna) speciālists

PLĀNA IETEKME UZ BUDŽETU, PAŠVALDĪBAS SPECIĀLISTU PIENĀKUMIEM UN NOVADA UZŅĒMĒJIEM

Plānā ir paredzētas 90 rīcība. No tām:

- 49 rīcībām nav nepieciešams tiešs finansējums to izpildei no pašvaldības budžeta:
 - 38 no tām nav nepieciešams finansējums, to izpilde pozitīvi ietekmē novada resursu kvalitāti (11 no šīm 38 attiecas uz esošu speciālistu darba pienākumu pildīšanu, dažkārt nedaudz mainot ierasto kārtību);
 - 10 no tām nav nepieciešams finansējums, ilgtermiņā tās taupa pašvaldības budžetu.
 - 1 rīcība finansējama no citu institūciju vai jau piešķirtiem līdzekļiem.
- 20 rīcībām nepieciešams finansējums:
 - 14 no tām ir projekti ar iespēju piesaistīt papildus finansējumu:
 - 1) 6 no 14 ir projektu ieguldījums, kas ilgtermiņā taupa budžetu,
 - 2) 8 no 14 ir vienreizējs ieguldījums, ilgtermiņā saglabājot resursa kvalitāti.

- 6 no tām ir nepieciešamas pašvaldības autonomo funkciju izpildei²⁹, vienlaikus saglabājot vai uzlabojot norādītā resursa kvalitāti;

- 1) 2 no 5 ir ieguldījums, kas ilgtermiņā taupa budžetu,
- 2) 4 no 6 ir pašvaldības autonomo funkciju izpildei atbilstīgi aprites ekonomikai.

Plāns neierobežo uzņēmēju iespējas darboties ierastajā veidā, vienlaikus pašvaldība veido motivāciju uzņēmējiem darbībā ievērot apritīgas rīcības attiecībā uz resursiem³⁰.

²⁹ Atbilstoši Pašvaldību likumam

³⁰ Aprites ekonomikas ceļvedis uzņēmējiem Cēsu novada pašvaldības mājas lapā: <https://www.cesis.lv/lv/vide/aprites-ekonomika-un-atkritumu-apsaimniekosana/atkritumi-ka-resursi-latvija-regionalas-ilgtspijasun-aprites-veicinasana-ieviesot-atkritumu-ka-resursu-izmantosanas-koncepciju-life-waste-to-resources-ip/aprites-ekonomikas-celvedis-uznemejiem/>

PIELIKUMI

CĒSU NOVADA APRITES EKONOMIKAS INTEGRĒTĀ RĪCĪBAS PLĀNA RĪCĪBU PLAŠĀKS APRAKSTS

Plāna rīcības ir sagrupētas atbilstoši integrācijai atbilstošajos pašvaldības saistošajos normatīvajos aktos un plānošanas dokumentos.

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	IETEKME APRITES EKONOMIKĀ UZ RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN IETEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS IESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTATĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
INTEGRĀCIJA ATTĪSTĪBAS PROGRAMMĀ						
1	Līdz 2027. gadam izstrādāt stratēģiju novada neatjaunīgo un atjaunīgo resursu ilgtspējīgai saglabāšanai un izmantošanai. (Balstoties uz pamatiem: Mežu apsaimniekošanas koncepcija; Pašvaldības udeņu apsaimniekošanas koncepcija; Teritorijas plānojums, Ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcību plāns, Izglītības stratēģija)	Novada labklājība, ienākumi, uzņēmējdarbības iespējas un darbavietu nodrošinājums ir atkarīgi no novada resursiem. Tie ir novada kapitāls. Stratēģija būtu atsevišķs un pēc tam pašvaldības attīstības plānošanas dokumentos integrēts dokuments.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: iedzīvotāji, teritorija, energoresursi, pārtika, ainava, infrastruktūra, ēkas, meži, ūdeņi, tai skaitā dzeramais ūdens, derīgie izrakteņi (tai skaitā kūdra), augsne, ekosistēmas, SEG, kļusums, bioloģiskā daudzveidība, bioloģiski noārdāmie materiāli, sabiedrības veselība, sabiedrības labklājība, sabiedrības izglītības līmenis.	Darba grupa: Iestāžu sadarbība, koordinē Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvalde vai Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde	Līdzekļi darba grupai Taupa budžetu	Projekta ideja, lai sasniegtu IAS indikatoru: 1. ES fondu projektu skaits. 2. ES fondu (ERAF, ESF, KF) projektu finansējuma summa
2	Līdz 2028. gadam izstrādāt rīcības dokumentu (stratēģiju ar ilgtermiņa skatījumu un rīcību plānu) novada īpašumu pārvaldīšanai (inventarizācija par esošo, iznomāšanas un pirkšanas iespēju vīzija un konkrētu nosacījumu izstrāde).	Novadā ar sarūkošu iedzīvotāju skaitu ēku un citas infrastruktūras apsaimniekošanas izmaksas uz iedzīvotāju pieaug, un galvenais izaicinājums pašvaldībai ir stratēģiski novērtēt pašvaldības funkciju sniegšanai nepieciešamās vajadzības, kā arī atstāt drošu rezervi nākotnes nenotiekojamai vajadzībai. Savukārt lauksaimniecības un meža zemei laika gaitā cena tikai pieaug (ilgtspējīgas apsaimniekošanas gadījumā).	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Teritorija, meži, ēkas, nauda/finansu resursi.	Darba grupa: koordinē Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde	Līdzekļi darba grupai Taupa budžetu	AP: Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā (no top 100 uzņēmumiem), %; Sniegto atbalstu skaits sociālās uzņēmējdarbības projektiem (telpu noma soc. uzņēmējiem)
3	Apzināt dzeramā ūdens piesārņojuma situācijas aktualitāti Cēsu novada teritorijā (pētījums) un prioritārajām /kritiskajām teritorijām"	Piesārņojums ar pesticīdiem gruntsūdeņos parādās ar laiku nobīdi pēc to lietošanas, un no pesticīdiem brīva pazemes ūdens nodrošināšanai ir nepieciešams gan laiks, gan pesticīdu nelietošana. Tīrs ūdens ir ekonomikas pamatresurss. Iespējama vērtīga sinerģija ar rīcību 6.2.3. tai skaitā atbilstoši Bioreģiona uzstādījumiem.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: dzeramais ūdens, sabiedrības veselība, iedzīvotāji, piesārņojums, augsne	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa	Līdzekļi projektam.	AP: Mirstība no asinsrites sistēmas slimībām uz 100 000 iedzīvotājiem
4	Izstrādāt 1. punktā minētās stratēģijas apakšnodaļu - stratēģiju novada enerģētiskās pašnodrošinātības veidošanai.	Pamatresursa pieejamība ir pamats arī aprites ekonomikai.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: energoresursi, ainava, infrastruktūra, ēkas, meži, ūdeņi, bioloģiski noārdāmie materiāli, sabiedrības labklājība.	Darba grupa: Iestāžu sadarbība, koordinē Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvalde vai Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde	Līdzekļi darba grupai Taupa budžetu	

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	IETEKME APRITES EKONOMIKĀ UZ RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN IETEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS IESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTATĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
9	Pašvaldībai iespēju robežās pilnveidot vidutāja lomu, lai sekmētu sadarbību starp brīvu apbūvētu teritoriju un ēku īpašniekiem un attīstītājiem.	Veicina esošo ēku lietderīgu izmantošanu, samazinot nepieciešamību apbūvēt dabas teritorijas. Tukšās ēkas tiek atgrieztas aprītē. Nepieciešamas vadlīnijas vai saistošie noteikumi	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: teritorija, nauda/finansu resursi, kopiena.	Sadarbība: Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvalde, Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde" Uzņēmējdarbības nodaļa, Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde un Cēsu novada apvienību pārvaldes	Līdzekļi projektam	AP: Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novada pašvaldības darbu, sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, %; Reģenerētas degradēto teritoriju telpas uzņēmējdarbības attīstībai (kv.m.)
10	Izveidot iedzīvotājiem pieejamu malkas placi, kur atstāt nevajadzīgos vai paņemt atstātos kokus malkai, kā arī informācijas atbalsta punktu, kur ievietot informāciju par malkai pieejamiem kokiem.	No izmešanai paredzētiem resursiem iegūst papildu energoresursus. Kopiena tiek stiprināta, jo tas, kas vienam neder, var būt noderīgs citam. Mazāk turīgām mājāsaimniecībām tiek sniegts atbalsts energoresursu iegādei. Veidojas niša nelielai, arī sociālajai uzņēmējdarbībai.	R3 – Izmantot atkārtoti. Resursi: koksne; sabiedrības labklājība; nauda/finansu resursi; darbaspēks.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde (vieta), Cēsu novada Centrālās administrācijas Komunikācijas un klientu servisa pārvalde (informācijas apmaiņas rīks); sadarbība ar pašvaldības meža speciālistu, sadarbība ar ZAAO	Līdzekļi projektam un darbībai	AP: Šķirotu atkritumu procentuālais daudzums
11	Būvniecības resursu aprītei līdz 2030. gadam izraudzīt un aprīkot piemērotu vietu (vietas) no pašvaldības puses vai arī sadarbībā ar uzņēmēju.	Resursu aprītei būtiska ir resursu pagaidu uzglabāšanas vieta.	R3 – Izmantot atkārtoti. Resursi: neatjaunojamie resursi; nauda/finansu resursi; klimats	Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde	Līdzekļi laukuma ierīkošanai vai nav nepieciešami.	
12	Organizēt konkursus skolēniem/ studentiem par novada aprites ekonomikas risinājumiem, veicinot sadarbību ar izglītības iestādēm.	Tiek sekmēta gan skolotāju izglītība, gan aprites ekonomikas jautājumu aktualizācija jebkurā disciplīnā.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: sabiedrības izglītība, kopiena.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Izglītības pārvalde	Līdzekļi projektam	
51	Ceļu būvniecībā prioritāri izbūvēt veloceļus līdz 7 km rādiusā ap vispārējām izglītības iestādēm, kā arī Cēsis - Āraiši, Taurene - Dzērbene, Līgatne - Augšlīgatne.	Uzlabo mobilitāti, labāku piekļuvi vietējam sabiedriskajam transportam, samazina satiksmes negadījumu risku gājējiem un riteņotājiem. Gadījumos, kur ir vājš sabiedriskais transports, veloceļi ir nozīmīga infrastruktūra iedzīvotājiem, īpaši jauniešiem.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Infrastruktūra, Ceļi, sabiedrības mobilitāte, veselība, Oglekļa dioksīds un citas SEG	Cēsu novada apvienību pārvaldes	Līdzekļi projektam.	AP: Pozitīvs iedzīvotāju vērtējums par kopējo labiekārtojumu novadā (parki, soliņi, ietves, apstādījumi, rotaļu laukumi u.c.); Iedzīvotāju procentuālais skaits, kas ikdienā izmanto automašīnu kā galveno pārvietošanās līdzekli - modal split (Cēsu pilsēta); Mirstība no asinsrites sistēmas slimībām uz 100 000 iedzīvotājiem; Sporta un veselības veicināšanas aktivitātēs iesaistītās personas (skaits gadā)
52	Izstrādāt mikromobilitātes plānu novada teritorijai	Droši veloceļi un gājēju ceļi arī ārpus pilsētu teritorijām var uzlabot iedzīvotāju mobilitātes iespējas, drošību un samazināt atkarību no automašīnas vietējā līmenī.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Infrastruktūra, Ceļi, sabiedrības mobilitāte, veselība, Oglekļa dioksīds un citas SEG	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvalde	Līdzekļi projektam.	
53	Atbalstīt vietējo iedzīvotāju energokopienas veidošanu pašnodrošinātības ar energoresursiem veicināšanai	Mazie vietējie risinājumi veicina vietējo noturību pret krīzēm, energokopienas ir jaudīgs, taču Latvijā maz izmantots pašpārvaldes rīks.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: energoresursi, kopiena, iedzīvotāji, sabiedrības labklājība	Īpašumu apsaimniekošanas nodaļa, Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvalde	Līdzekļi projektam.	

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	ĪTEKME APRITES EKONOMIKĀ UZ RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN ĪTEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS ĪESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTATĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
60	Uz Sosnovka latvāņu ierobežošanas plāna pamata izstrādāt Invazīvo augu un dzīvnieku apkarošanas plānu Cēsu novadā, iekļaujot nepieciešamās darbības arī citu aktuālo invazīvo augu un dzīvnieku ierobežošanai. (Kanādas zeltslotiņa, Sahalīnas un Japānas sūrene, Spānijas kailgliemezis).	Savlaicīga invazīvo augu izņemšana no pašvaldības un privātajiem apstādījumiem ir ekonomiski izdevīgāka nekā plašu seku likvidācija, kas var kļūt neiespējama. Atkritumu apsaimniekošanā jānodrošina invazīvo augu utilizācija, nepieļaujot to tālāku izplatīšanos. Invazīvo augu un dzīvnieku atkritumu atbildīgai apsaimniekošanai jāpievērš īpaša uzmanība. telpiskās un laika prioritātes ļauj efektīvāk izmantot apkarošanai nepieciešamos līdzekļus.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Bioloģiskā daudzveidība; ekosistēmas; oglekļa piesaiste un SEG emisiju samazināšana.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa, Cēsu novada Centrālās administrācijas Juridiskā pārvalde	Līdzekļi projektam. Taupa budžetu ilgtermiņā	AP: Pašvaldības projektu skaits, kas veicina energoefektivitāti, klimatneitralitāti un ir vērsti pret klimata pārmaiņām
61	Izveidot Cēsu pilsētas lietus ūdens infrastruktūras koncepciju/zonējumu un risinājumu variantus ar prioritāti dabā balstītajiem risinājumiem un vietējai infiltrācijai.	Kopējs plašāks plāns ļauj mērķtiecīgāk veidot infrastruktūru un motivēt iedzīvotājus.	R2 – Samazināt izmantošanu. Resursi: Lietusūdens; gruntsūdens; ekosistēmu pakalpojumi (plūdu riska mazināšana un ūdens regulācija); mikroklimata uzlabošana; nauda/finansu resursi – samazināti kanalizācijas un attīrīšanas sistēmu uzturēšanas izdevumi.	Sadarbība: Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa, Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde	Līdzekļi projektam. Taupa budžetu	
62	Sadarboties ar Cēsu iedzīvotājiem un citiem zemju īpašniekiem esošo koku kopšanai un saglabāšanai, ieviešot "Koku adoptēšanas" iniciatīvu.	Citu valstu pilsētās populārā koku adopcijas prakse ir pierādījusi, ka uzlabojas apstādījumu kvalitāte un daudzveidība, vienlaikus pilsēta ietaupa līdzekļus koku aprūpei.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Apstādījumi; bioloģiskā daudzveidība; gaisa kvalitāte; sabiedrības veselība.	Sadarbība: Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa, Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde	Līdzekļi projektam. Taupa budžetu	
63	Motivēt zemes īpašniekus pilsētvidē saglabāt un uzturēt esošās ūdenstece kopā ar apkārtējo dabisko ekosistēmu ūdensteču aizsargos robežās.	Ūdens ir viens no vērtīgākajiem ainaviskajiem resursiem, kas daļēji nodrošina apstādījumiem piemērotu ūdens režīmu un dod iespējas to daudzveidošanai. Ūdensteču dabiskuma saglabāšana ir efektīvākais un lētākais pretplūdu pasākums. Ūdenstecēm kā resursam tiek saglabāts vai atjaunots augstākais veiktspējas potenciāls. Dabiska vide ir būtiska iedzīvotāju mentālajai veselībai un stresa mazināšanai.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Saglabātie resursi: Ūdenstilpes, ekosistēmu pakalpojumi, bioloģiskā daudzveidība, oglekļa dioksīds un SEG.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Teritorijas plānošanas un stratēģiskās attīstības nodaļa un Vides un klimata neitralitātes nodaļa, Cēsu novada būvvalde, Cēsu novada Centrālās administrācijas Juridiskā pārvalde	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Dabas taku skaits novadā; Pašvaldības projektu skaits, kas veicina energoefektivitāti, klimatneitralitāti un ir vērsti pret klimata pārmaiņām
INTEGRĀCIJA TERITORIJAS PLĀNOJUMĀ						
13	Ilgtermiņā saglabāt novada ainavu kā tūrisma nozares pamatresursu, tai skaitā ainaviskos ceļus.	Ja uz ceļiem pazemina augstākos punktus, no kuriem paveras ainava, zūd ainavas pieredzes iespēja. Reljefs ir Cēsu novadā viens no pamata pievilcības punktiem. Ja paaugstina ceļa līmeni, tiek mazināta ainavas pieredzes iespēja, savukārt apkārtējās mājas tiek iesēdinātas "bedrē", kas ietekmē psiholoģisko labklājību. Ainavu un skatu saglabāšana veicina estētisko, kultūrvēsturisko un tūrisma resursu ilgtspējīgu izmantošanu.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Ainava; ūdenstilpju estētiskā un ekoloģiskā vērtība; sabiedrības labklājība – rekreācijas iespējas un stresa mazināšana.	Sadarbība: Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Teritorijas plānošanas un stratēģiskās attīstības nodaļa, Cēsu novada būvvalde, Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novada pašvaldības darbu, sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, %
14	Izveidot Cēsis, Priekuļos un Līgatnē dārza atkritumu kompostēšanas un šķelšanas laukumu (0,5-1 ha platībā) ar resursu aprites iespējām	Kompostēšana un šķelšana ļauj dārza atkritumus pārstrādāt par lietderīgu, uz vietas izmantojamu un kvalitatīvu resursu, samazinot pārveidošanas attālumu, atkritumu poligonu slodzi, kā arī mežu un grāvju piesārņošanu.	R3 – Izmantot atkārtoti. Resursi: bioloģiski noārdāmie materiāli; nauda/finansu resursi; klimats	Sadarbība: Cēsu novada apvienību pārvaldes; Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa sadarībā ar Īpašumu apsaimniekošanas nodaļu	Līdzekļi laukuma izveidei	AP: Šķiroto atkritumu procentuālais daudzums

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	IETEKME APRITES EKONOMIKĀ UN RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN IETEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS IESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTATĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
INTEGRĀCIJA ZAĻĀS INFRASTRUKTŪRAS ATTĪSTĪBAS PLĀNĀ						
64	Plānošanas dokumentos atspoguļot identificētās Cēsu pilsētas siltumsalas un teritorijas ar zaļo zonu deficītu un noteikt tajās esošo koku saglabāšanu un jaunu koku stādīšanu.	Siltumsalu efekta mazināšanā esošo lielo koku saglabāšana ir kritiski svarīga.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Apstādījumi; bioloģiskā daudzveidība; gaisa kvalitāte; sabiedrības veselība.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa, Cēsu novada Centrālās administrācija Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde	Līdzekļi nav nepieciešami	
65	Identificēt Cēsu pilsētas apkaimes, kurās koku vainagu projekcija ir mazāk kā 30% no apkaimes teritorijas un noteikt tās kā prioritārās esošo koku aizsardzībai un jaunu koku stādīšanai.	siltumsalu efekta mazināšanā esošo lielo koku saglabāšana ir kritiski svarīga. Zaļo zonu integrēšana pilsētas struktūrā veicina optimālu zemes un dabas resursu izmantošanu, samazinot klimata pārmaiņu negatīvo ietekmi.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Apstādījumi; teritorija; samazinātas CO ₂ un SEG emisijas; sabiedrības veselība.	Sadarbība: Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa, Cēsu novada Centrālās administrācija Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde	Līdzekļi nav nepieciešami	
66	Saglabāt esošos kokus un veicināt jaunu stādīšanu piemērotās pilsētvides vietās, izveidot tam atbalsta pasākumus, tai skaitā koku stādīšanai labvēlīgu tehniskās infrastruktūras izvietojumu ielu sarkanajās līnijās.	Koka iestādīšanai nav nepieciešama daudz vietas, taču, kad izaudzis, tas ar savu lapotni nodrošina noēnojumu vasarā un kā resurss sniedz ekonomiskos labumus - uzlabo gaisa kvalitāti, samazina plūdu apjomu un sniedz estētisku baudījumu (mazina stresu).	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Apstādījumi; bioloģiskā daudzveidība; gaisa kvalitāte; sabiedrības veselība.	Sadarbība: Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Teritorijas plānošanas un stratēģiskās attīstības nodaļa un Vides un klimata neitralitātes nodaļa, Cēsu novada Centrālās administrācija Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde, Cēsu novada būvvalde.	Taupa budžetu. Līdzekļi koku stādu iegādei.	AP: Pozitīvs iedzīvotāju vērtējums par kopējo labiekārtojumu novadā (parki, soliņi, ietves, apstādījumi, rotaļu laukumi u.c.); Pašvaldības projektu skaits, kas veicina enerģefektivitāti, klimatneitralitāti un ir vērsti pret klimata pārmaiņām
67	Noteikt Cēsu pilsētā dabas koridoru veidošanai būtiskās dabas teritorijas un noteikt tām dabas un apstādījumu funkcionālo zonējumu.	Savienoto teritoriju tīkls optimizē ekosistēmu un resursu izmantošanu, radot pozitīvu ietekmi uz klimata regulāciju un bioloģisko daudzveidību. Uzlabo pilsētā ekosistēmu pakalpojumu resursu vērtību.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Teritorija, Ekosistēmas; apstādījumi; gaisa kvalitāte; bioloģiskā daudzveidība.	Sadarbība: Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Teritorijas plānošanas un stratēģiskās attīstības nodaļa un Vides un klimata neitralitātes nodaļa	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Pašvaldības projektu skaits, kas veicina enerģefektivitāti, klimatneitralitāti un ir vērsti pret klimata pārmaiņām
68	Pilsētvides apstādījumos integrēt mežiem raksturīgus stādījumus ar lapu un nobiru nenogrābšanu rudenos/pavasaros.	Apstādījumu daudzveidība piedāvā lietotājiem plašākas izvēles iespējas, taču izaicinājums ir saglabāt dabiskumu jeb pieņemt "nesakoptību". Lapu un nobiru nenogrābšana ietaupa resursus, kas citādi būtu nepieciešami uzkopšanai. Koku lapotnes efektīvi aiztur lietus ūdeni lietusgāžu sākumā, savukārt dabiska zemsedze labāk uzsūc lietusūdeni un mazina plūdu apjomu.	R0 – Atteikties no izmantošanas. Resursi: Apstādījumi; bioloģiskā daudzveidība; ekosistēmu pakalpojumi; oglekļa dioksīda sekvēncija."	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa sadarbībā ar Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvaldi	Līdzekļi nav nepieciešami. Taupa budžetu	AP: Pašvaldības projektu skaits, kas veicina enerģefektivitāti, klimatneitralitāti un ir vērsti pret klimata pārmaiņām
69	Konkretizēt vietas ainaviskajām plāvēm, bioloģiskajām daudzveidības plāvēm pašvaldības īpašumos un zaļajos koridoros.	Samazināts enerģijas un resursu patēriņš zālienu uzturēšanā, vienlaikus veicinot bioloģisko daudzveidību.	R2 – Samazināt izmantošanu. Resursi: nauda/finansu resursi, elektrība, fosīlie resursi, bioloģiskā daudzveidība, oglekļa dioksīds un citas SEG, mikroklimats.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa sadarbībā ar Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvaldi	Līdzekļi nav nepieciešami. Taupa budžetu	AP: Pozitīvs iedzīvotāju vērtējums par kopējo labiekārtojumu novadā (parki, soliņi, ietves, apstādījumi, rotaļu laukumi u.c.); Pašvaldības projektu skaits, kas veicina enerģefektivitāti, klimatneitralitāti un ir vērsti pret klimata pārmaiņām

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	IETEKME APRITES EKONOMIKĀ UZ RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN IETEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS IESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTATĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
INTEGRĀCIJA UZŅĒMĒJDARBĪBAS ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJĀ						
15	Iekļaut aprites ekonomikas komponenti uzņēmējdarbības grantu gadskārtējo konkursu kritērijos.	Motivējošs rīks, kas veicinātu uzņēmējus strādāt atbilstoši aprites ekonomikai.	R2 – Samazināt izmantošanu. Uzņēmējdarbība, Ekosistēmu pakalpojumi, Oglekļa dioksīds un citas SEG	Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde" Uzņēmējdarbības nodaļa	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novada pašvaldības darbu, sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, %; Aprites ekonomikas veicināšanas pasākumu skaits
16	Veicināt vietējo uzņēmējdarbību produktu ar augstu pievienoto vērtību radīšanā no vietējiem atjaunojamiem materiāliem, tai skaitā amatniecības attīstībā.	Koka un citi atjaunojamie resursi atbilst aprites ekonomikas ietvaram. Vietējā izejviela un vietējs patēriņš attīsta vietējo ekonomiku.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Koksne, enerģija, nodarbinātība, CO2 emisijas.	Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde"	Līdzekļi projektam	AP: Aprites ekonomikas veicināšanas pasākumu skaits
17	Atbalstīt lietu labošanas un pārveides aktivitātes un uzņēmumus, kas īsteno šādas darbības.	Labošanas un pārveides aktivitātes pāildzina produktu lietošanas laiku un samazina atkritumu apjomu. Uzņēmumi, kas darbojas atkritumu novēršanas jomā, var iegūt sociālās uzņēmējdarbības statusu.	R3 un R4 – lietot atkārtoti un remontēt. Resursi: otrreizējie resursi, kopiena, oglekļa dioksīds un citas SEG, uzņēmējdarbība.	Sadarbība: Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde", Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa	Līdzekļi turpinās 2026,27 LIFE finansējums	AP: Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novada pašvaldības darbu, sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, %; Aprites ekonomikas veicināšanas pasākumu skaits
18	Atbalstīt remonta un pārveides darbu meistarus, konsultējot par sociālā uzņēmuma statusa priekšrocībām.	Sociālās uzņēmējdarbības statuss remonta uzņēmumiem paplašina ekonomiskās iespējas.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Otrreizējie resursi, uzņēmējdarbība, nodarbinātība.	Sadarbība: Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde" Uzņēmējdarbības nodaļa, Cēsu novada Centrālās administrācija Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novada pašvaldības darbu, sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, %; Sociālo uzņēmēju skaits; Sniegto atbalstu skaits sociālās uzņēmējdarbības projektiem
19	Motivēt mežu īpašniekus iespēju robežās atteikties no kailcirtēm mežu apsaimniekošanā	Iespēja Bioreģiona vadlīniju praktiskai iedzīvināšanai arī novada mežsaimniecībā, arī privāto mežu apsaimniekošanā.	R2 – Samazināt izmantošanu. Saglabātie resursi: Mežs; bioloģiskā daudzveidība; sabiedrības labklājība un rekreācijas iespējas; oglekļa piesaiste un SEG emisiju samazināšana.	Sadarbība - darba grupa	Līdzekļi nav nepieciešami.	
INTEGRĀCIJA TŪRISMA ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJĀ						
20	Izveidot Vidzemes ainavu tūrisma īpašos maršrutu piedāvājumus (sadarbībā ar tūrisma operatoriem).	Piedāvājums - Elku kalns, Aparnieku kalns, Ruķelkalns u.c. kalni. Amatas upe visā garumā, Amatas mazās pietekas, meža nepārbūvētie ceļi, meža ezeriņi utt.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: ainava, ekosistēmu pakalpojumi, kultūrvēsturiskās un vietējās tradīcijas, kopiena	Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde"	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novada pašvaldības darbu, sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, %; Tūristu skaits ievērojamos tūrisma apskates objektos (kopā); Tūrisma plūsma (starptautiska no kopējā tūrisma plūsmas)

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	IETEKME APRITES EKONOMIKĀ UZ RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN IETEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS IESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTATĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
21	Izveidot kultūras un dabas ainavu maršrutus Cēsu pilsētā.	Jauna uzņēmējdarbības niša, vietējās nodarbinātības iespējas.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: ainava, ekosistēmu pakalpojumi, kultūrvēsturiskās un vietējās tradīcijas, kopiena	Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde"	Līdzekļi nav nepieciešami	
22	Attīstīt licencēto makšķerēšanu kā tūrisma veidu.	Jauna uzņēmējdarbības niša, vietējās nodarbinātības iespējas.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: uzņēmējdarbība, ūdenstilpes	Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde"	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novada pašvaldības darbu, sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, %; Aprites ekonomikas veicināšanas pasākumu skaits; Tūristu uzturēšanās ilgums, diennaktis; Tūrisma plūsma (starptautiska no kopējā tūrisma plūsmas); Dabas taku skaits novadā (pie ūdenstilpēm makšķerniekiem)
23	Veicināt dabas vērošanu un citus klusā tūrisma veidus novadā, sekmēt Dabas tūristu ētikas kodeksa ievērošanu.	Papildu niša tūrisma sektorā, balstīta uz ipašajiem novada dabas un ainavas resursiem, sekmē bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Klusā tūrisma veidu daudzveidība sniedz iespējas uzņēmējdarbības attīstībai personības attīstības un veselības veicināšanas jomā. Tie ir fizisko un garīgo veselību stiprinoši atpūtas veidi.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Ekosistēmas; bioloģiskā daudzveidība; sabiedrības izglītība un veselība; veicināta uzņēmējdarbība.	Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde"	Līdzekļi nav nepieciešami	Tūristu uzturēšanās ilgums, diennaktis; Tūrisma plūsma (starptautiska no kopējā tūrisma plūsmas); Dabas taku skaits novadā
24	Pilnveidot gastronomijas tūrisma maršrutus un notikumus novadā.	Papildu niša tūrisma sektorā, balstīta uz novada lieliskajiem nozares uzņēmējiem.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: uzņēmējdarbība, nodarbinātība, kultūrvēsturiskās un vietējās tradīcijas, kopiena	Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde"	Līdzekļi nav nepieciešami	
25	Pilnveidot kultūras tūrisma piedāvājuma daudzveidību novadā.	Papildu niša tūrisma sektorā, balstīta uz novada lieliskajiem uzņēmējiem.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: uzņēmējdarbība, nodarbinātība, kultūrvēsturiskās un vietējās tradīcijas, kopiena	Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde"	Līdzekļi nav nepieciešami	
26	Veidot maršrutu piedāvājumus amatniecības tūrisma kā aktīvās atpūtas veidā.	Papildu niša tūrisma sektorā, balstīta uz novada lieliskajiem uzņēmējiem.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: uzņēmējdarbība, nodarbinātība, kultūrvēsturiskās un vietējās tradīcijas, kopiena	Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde"	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novada pašvaldības darbu, sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, %; Radošo industriju sektora īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā, %; Apstrādes rūpniecības sektora īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā (no top 100 uzņēmumiem), %; Tūristu skaits ievērojamos tūrisma apskates objektos (kopā); Tūristu uzturēšanās ilgums, diennaktis; Tūrisma plūsma (starptautiska no kopējā tūrisma plūsmas)

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	IETEKME APRITES EKONOMIKĀ UZ RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN IETEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS IESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTĀTĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
INTEGRĀCIJA MEŽU APSAIMNIEKOŠANAS KONCEPCIJĀ						
27	Iespēju robežās atteikties no kailcirtēm novada mežsaimniecībā.	uUztur rekreācijas resursa vērtību, kā arī ekosistēmas pakalpojuma resursa vērtību.	R2 – Samazināt izmantošanu. Saglabātie resursi: Mežs; bioloģiskā daudzveidība; sabiedrības labklājība un rekreācijas iespējas; oglekļa piesaiste un SEG emisiju samazināšana.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa	Līdzekļi nav nepieciešami	
28	Izvairoties no monokultūru mežu veidošanas un veicināt mirstaudžu attīstību.	Daudzveidīgu mežu stādīšana nodrošina ilgtspējīgu apsaimniekošanu, sekvestrē oglekli un stiprina ekosistēmu noturību pret ārējiem faktoriem.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Mežs un tā bioloģiskā daudzveidība; oglekļa dioksīda sekvestrācija; augsne un ekosistēmu pakalpojumi.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa	Līdzekļi nav nepieciešami	
INTEGRĀCIJA PAŠVALDĪBAS ŪDENS OBJEKTU APSAIMNIEKOŠANAS KONCEPCIJĀ						
54	Iespēju robežās nodrošināt publisko ūdens objektu un pašvaldības ūdens objektu pieejamību rekreācijai katrā pagastā.	Karstajās vasaras dienās iespēja nopeldēties un atvīsināties ir būtiska cilvēku veselībai. Peldvietu bezmaksas pieejamība ir īpaši svarīga bērniem un iedzīvotājiem bez personiskā auto. Aprites ekonomikā tas akcentē peldvīdēņu resursa svarīgumu novadā.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Ūdenstilpes, pakalpojumi, uzņēmējdarbība, ekosistēmu pakalpojumi, sabiedrības veselība.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Mirstība no asinsrites sistēmas slimībām uz 100 000 iedzīvotājiem
55	Labiekārtot upju un ezeru peldvietas, tai skaitā iespēju robežās prioritārā kārtībā: informācijas norāde uz ceļiem, auto atstāšanas iespēja uz tuvējā ceļa, pieejamības nodrošināšana kājāmgājējiem, publiskā tualete peldvietā, soliņi, informācija publiskajās kartēs	Publisko un pašvaldības ūdens objektu pieejamība būtiski uzlabo iedzīvotāju dzīves kvalitāti, nodrošinot vietu atpūtai, veselības veicināšanai un sociālajai integrācijai, īpaši bērniem, senioriem un ģimenēm ar zemiem ienākumiem. Lai to īstenotu, nepieciešama droša infrastruktūra, labiekārtojums un regulāra uzturēšana, kā arī sadarbība ar pagastu pārvaldēm, lai piekļuve būtu nodrošināta arī lauku teritorijās.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Ūdenstilpes, pakalpojumi, uzņēmējdarbība, ekosistēmu pakalpojumi, sabiedrības veselība.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa	Līdzekļi rekreācijas vietu labiekārtojumam	AP: Pozitīvs iedzīvotāju vērtējums par kopējo labiekārtojumu novadā (parki, soliņi, ietves, apstādījumi, rotaļu laukumi u.c.); Mirstība no asinsrites sistēmas slimībām uz 100 000 iedzīvotājiem; Sporta un veselības veicināšanas aktivitātēs iesaistītās personas (skaits gadā); Tūristu skaits ievērojamos tūrisma apskates objektos (kopā)
70	Pielāgot zivju nārstošanas ceļu vajadzībām nepiemērotās ceļu caurtekas	Tiek mazināta cilvēka iepriekšējās iejaukšanās negatīvā ietekme uz zivju resursiem. Neatbilstošas ceļu caurtekas rada šķēršļus zivju migrācijas ceļiem.	R1 – Pārdomāt izmantošanu. Resursi: bioloģiskā daudzveidība, ekosistēmas, ūdeņi.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa	Līdzekļi deleģējuma līgumam publisko ūdeņu apsaimniekošanai	
INTEGRĀCIJA PAŠVALDĪBAS ĪPAŠUMU APSAIMNIEKOŠANAS KONCEPCIJĀ						
56	Vietās, kur ģimenes dārziņiem lietotajās teritorijās nevar novērst apbūvēšanu, nodrošināt vēsturisko ģimenes dārziņu lietotājiem līdzvērtīgu (attālumus līdz dzīvesvietai, zemes auglība) ģimenes dārziņu pastāvīgu vietu.	Dārzkopība ir aktīvs rekreācijas veids, īpaši nozīmīga senioriem kustīga dzīvesveida saglabāšanai, kā arī daļai no daudzstāvu namu iedzīvotājiem jēgpilnai atpūtai.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Pārtika, Apstādījumi, Ekosistēmu pakalpojumi, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Kopiena	Sadarbība: Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde, Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Vides un klimata neitralitātes nodaļa	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Mirstība no asinsrites sistēmas slimībām uz 100 000 iedzīvotājiem; Sporta un veselības veicināšanas aktivitātēs iesaistītās personas (skaits gadā);

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	IETEKME APRITES EKONOMIKĀ UZ RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN IETEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS IESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTATĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
57	Naktī ārtelpas apgaismojumam izmantot dzeltenā spektra gaismu un pakāpeniski atteikties no zilā spektra gaismekļiem.	Baltā spektra gaisma naktī kavē miegu izraisošu hormonu darbību, izraisot miega traucējumus un palielinot stresu. Dzeltēnais spektrs ir daudz piemērotāks veselībai, īpaši apgaismojot teritorijas gājējiem un velobraucējiem diennakts tumšajā laikā.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: infrastruktūra, sabiedrības veselība, elektrība, oglekļa dioksīds un citas SEG, kopiena	Sadarbība: Cēsu novada būvvaldi un ielu un ceļu apsaimniekotāji	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Pozitīvs iedzīvotāju vērtējums par kopējo labiekārtojumu novadā (parki, soliņi, ietves, apstādījumi, rotaļu laukumi u.c.)
INTEGRĀCIJA PUBLISKĀ IEPIRKUMA NOTEIKUMOS						
29	Publiskajos iepirkumos prioritizēt vietējo pakalpojumu, preču un materiālu iegādi, tā atbalstot vietējo ekonomiku	Tādējādi pašvaldībā sniegtie pakalpojumi kļūst ekonomiski noturīgāki pret ārējām krīzēm. Tiek veicināta vietējā uzņēmējdarbība un nodarbinātība. Vietējo resursu izmantošana motivē tos saglabāt ilgtermiņā.	R1 - pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: sabiedrības izglītība, kopiena, uzņēmējdarbība, nauda/finansu resursi, infrastruktūra.	Publisko iepirkumu veidotāji un veicēji	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novada pašvaldības darbu, sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, %; Aprites ekonomikas veicināšanas pasākumu skaits
30	Ar publiskā iepirkuma palīdzību paplašināt Bioloģisko produktu īpatsvaru sabiedriskajā ēdināšanā izglītības un citās publiskajās iestādēs	Motivācija lauksaimniekiem. Jo paplašina vietējo noieta tirgu un dod zināmu stabilitāti produkcijas plānošanā.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Pārtika, Uzņēmējdarbība, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Ekosistēmu pakalpojumi, Sabiedrības veselība	Publisko iepirkumu veidotāji un veicēji	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā (no top 100 uzņēmumiem), %; Aprites ekonomikas veicināšanas pasākumu skaits; Mirstība no asinsrites sistēmas slimībām uz 100 000 iedzīvotājiem;
31	Piemērotos gadījumos iepirkumos norādīt, ka piegādātājam iesaiņojums jāņem atpakaļ.	Aprites ekonomikai viens no labākajiem iesaiņojumiem (vēlreiz lietojams)	R3 – Izmantot atkārtoti. Resursi: otrreizējie resursi, oglekļa dioksīds un citas SEG, ekosistēmu pakalpojumi.	Publisko iepirkumu veidotāji un veicēji	Līdzekļi nav nepieciešami. Taupa budžetu	AP: Šķīrto atkritumu procentuālais daudzums
32	Pašvaldības iepirkumos un teritorijā iespēju robežās iegādāties/ lietot pārstrādājamus vai bioloģiski noārdāmus materiālus un preces.	Tiek risināts nešķīrojamo atkritumu problēmas cēlonis, atsakoties no nepārstrādājamiem materiāliem. Samazinās nešķīrojamo atkritumu apjoms.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: neatjaunojamie resursi, bioloģiski noārdāmie materiāli, oglekļa dioksīds un citas SEG, ekosistēmu pakalpojumi.	Publisko iepirkumu veidotāji un veicēji	Līdzekļi nav nepieciešami. Taupa budžetu	AP: Šķīrto atkritumu procentuālais daudzums
33	Veicināt daudzreiz izmantojama un pēc nolietošanas pārstrādājama iepakojuma lietošanu un apriti.	Tiek samazināts vienreiz lietojamā iepakojuma un līdz ar to arī atkritumu daudzums. Pārstrādājamam iepakojumam pēc lietošanas ir daudzveidīgas tālākās izmantošanas iespējas.	R3 – Izmantot atkārtoti. Resursi: neatjaunojamie resursi, bioloģiski noārdāmie materiāli, oglekļa dioksīds un citas SEG, ekosistēmu pakalpojumi.	Publisko iepirkumu veidotāji un veicēji	Līdzekļi nav nepieciešami. Taupa budžetu	AP: Šķīrto atkritumu procentuālais daudzums
34	Veicināt lietotu dolomīta, māla, ķieģeļu, koka detaļu un citu materiālu atkārtotu izmantošanu mūsdienīgā dizainā.	Materiālu no vēsturiskajām ēkām atkārtota izmantošana jaunos veidos veicina resursu saglabāšanu un samazina atkritumu apjomu.	R7 – Pārveidot un pārplānot lietojumu. Resursi: Otrreizējie materiāli, dabas resursi, CO ₂ emisijas, uzņēmējdarbības potenciāls.	Publisko iepirkumu veidotāji un veicēji	Līdzekļi nav nepieciešami. Taupa budžetu	
35	Pašvaldības finansētos būvobjektos kā prioritāro būvmateriālu projektēt/izmantot koku un citus atjaunīgos resursus tam piemērotām funkcijām un vietām.	Koka izmantošana būvniecībā, aizstājot betonu un metālu, ir risinājums atkritumu neradīšanai, ekonomiski atmaksājams CO ₂ aprēķinos būvmateriālu ietekmes uz klimatu ziņā un pēc ēkas ekspluatācijas beigām.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: koksne; atjaunojamie resursi; bioloģiskā daudzveidība; oglekļa dioksīda un SEG emisijas.	Publisko iepirkumu veidotāji un veicēji	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Aprites ekonomikas veicināšanas pasākumu skaits

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	IETEKME APRITES EKONOMIKĀ UZ RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN IETEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS IESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTATĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
INTEGRĀCIJAI NOTEIKUMOS NR. 18 "PAR CĒSU NOVADA TERITORIJAS KOPŠANU UN BŪVJU UZTURĒŠANU"						
58	Ielu un ietvju uzturēšanā ziemā samazināt sāls izmantošanu, piemērotos apstākļos izmantot tikai smiltis.	Sāls ziemā ir efektīva tikai pie konkrētām temperatūrām, pārējā laikā var ietaupīt sāli un izvairīties no ielu, telpu un vides piesārņošanas un negatīvas ietekmes uz veselību. Cēsīm bija labs pilotprojekts 2023. gadā, šo praksi var turpināt.	R0 - Samazināt izmantošanu. Resursi: ekosistēmu pakalpojumi, ūdeņi, piesārņojums, sabiedrības veselība.	Ielu un ceļu apsaimniekotāji un atbilstošo publisko iepirkumu veicēji un izpildītāji	Nav nepieciešami. Taupa budžetu	AP: Šķirotu atkritumu procentuālais daudzums
PRIEKŠLIKUMS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS STRATĒĢIJAI						
5	Atjaunojamās enerģijas attīstībā plānot un veicināt saražotās enerģijas prioritāru patēriņu Cēsu novadā, un pēc iespējas tuvāk ražošanas vietai (energokopienas, kā arī isās un tiešās piegādes ķēdes).	Rīcība uzlabotu novada pašnodrošinātību ar pamata resursu.	R1 - Pārdomāt izmantošanu. Resursi: Infrastruktūra, meži, energoresursi, SEG, kopiena, nauda/finanšu resursi.	Precizējams pēc stratēģiskā virziena apstiprināšanas	Stratēģiska rīcība. Līdzekļu nepieciešamība pašlaik nav nosakāma	
6	Prioritāri saules baterijas izvietot uz ēku jumtiem un infrastruktūras objektiem, nevis mežos un lauksaimniecības zemēs, lai lauksaimniecības, mežsaimniecības, tūrisma un vides aizsardzības nozarēm nepieciešamos resursus varētu izmantot kā nozarēm nepieciešamos pamatresursus.	Lauksaimniecības, mežsaimniecības, tūrisma un vides aizsardzības nozarēm nepieciešamos resursus varētu izmantot lietderīgāk, nevis enerģijas ieguvei.	R1 – Pārdomāt izmantošanu. Resursi: uzņēmējdarbība, teritorija, infrastruktūra, ekosistēmu pakalpojumi, nauda/finansu resursi, bioloģiskā daudzveidība.	Precizējams pēc stratēģiskā virziena apstiprināšanas	Līdzekļi nav nepieciešami.	AP: Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā (no top 100 uzņēmumiem), %
7	Izmantot iespēju pirkt stratēģiskos resursus. (Piemēram, mežs - lai radītu ilgtermiņa ieguvumus no cirsmu izsolēm, zeme ar stratēģisku izvietojumu - saskaņā ar teritorijas plānojuma zonējumu daudzveidīgām vajadzībām, lauksaimniecības zeme - iznomāt bioloģiskajām saimniecībām, degradētas teritorijas pie labas infrastruktūras - iznomāt uzņēmējiem ilgtermiņā vai ar atbilstošu novietojumu - daudzstāvu dzīvojamai apbūvei; jāapdomā energoresursi un citi resursi)	Attīsta pašvaldības ekonomisko kapitālu ilgtermiņa ienākumu nodrošināšanai, lai būtu iespēja pildīt pašvaldības autonomās funkcijas.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: ledzīvotāji, teritorija, energoresursi, pārtika, ainava, infrastruktūra, ēkas, meži, ūdeņi, tai skaitā dzeramais ūdens, derīgie izrakteņi, augsne, ekosistēmas, SEG, bioloģiskā daudzveidība, sabiedrības veselība, sabiedrības labklājība.	Precizējams pēc stratēģiskā virziena apstiprināšanas	Līdzekļi iegādei, Taupa budžetu	AP: Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā (no top 100 uzņēmumiem), %
36	Novadā apsvērt iespēju veicināt elektroenerģijas uzkrāšanas (akumulatoru) uzņēmējdarbības attīstību saražotās saules enerģijas uzkrāšanai.	Proaktīva un inovatīva rīcība, lai novadā saražotā enerģija tiktu izmantota lietderīgi. Tas ietekmē arī enerģijas ražotāju uzņēmējdarbības sekmību. Tā nav pašvaldības funkcija, bet novads var motivēt uzņēmējdarbību šajā virzienā.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: energoresursi, Oglekļa dioksīds un citas SEG, sabiedrības labklājība, uzņēmējdarbība.	Precizējams pēc stratēģiskā virziena apstiprināšanas	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Aprites ekonomikas veicināšanas pasākumu skaits
37	Novadā rosināt teritorijas ar prioritāti bioloģiskajai saimniecīšanai jeb bioloģisko saimniecību klāsteru veidošanu	Veidojot teritoriālus klāsterus, tiek radīta iespēja arī bioloģisko dravu veidošanai. Labs rīks bioloģiskās daudzveidības un ūdeņu kvalitātes uzlabošanai jutīgās un citās mērķa teritorijās.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Augsne, Pārtika, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Ekosistēmu pakalpojumi, Sabiedrības veselība	Darba grupa	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā (no top 100 uzņēmumiem), %; Aprites ekonomikas veicināšanas pasākumu skaits
71	Paplašināt saules enerģijas tiešu izmantošanu karstā ūdens sagatavošanai, īpaši vasarā.	Tiek ietaupīti energoresursi karstā ūdens sagatavošanai pašvaldības ēkās	R2 - Samazināt izmantošanu. Resursi: energoresursi.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde, Sadarbība ar Cēsu pilsētas SIA "VINDA"	Līdzekļi infrastruktūras izveidei	AP: Pašvaldības projektu skaits, kas veicina enerģētiskās, klimatneitralitāti un ir vērsti pret klimata pārmaiņām

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	IETEKME APRITES EKONOMIKĀ UZ RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN IETEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS IESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTATĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
72	Saglabāt un attīstīt pilsētas dārzkopību, tai skaitā ģimenes dārziņus kā ilgtspējīgu un aprites ekonomikai atbilstošu pārtikas ieguves un rekreācijas veidu	Ģimenes dārziņi ir būtiski sabiedrības rekreācijai, veselības saglabāšanai, vides izglītībai, kā arī pārtikas ieguvei un sociālajai labklājībai. Ja tie ir īsa gājiena attālumā, tiek veicināta kājāmiešana un velobraukšana. Ja tie ir redzami pa daudzstāvu ēku logiem, notiek kopienas resursa uzraudzība jeb "neighbourhood watch". Ja tie ir tālu no mājām, daudziem vecāka gadagājuma cilvēkiem tie ir grūti sasniedzami, kā arī pārvēršas par vasarnīcu rajoniem. To tuvums paaugstina mājokļu vērtību, īpaši apdzīvotās vietās ar augstāku senioru īpatsvaru.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Pārtika, Apstādījumi, Ekosistēmu pakalpojumi, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Kopiena	Precizējams pēc stratēģiskā virziena apstiprināšanas	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Pozitīvs iedzīvotāju vērtējums par kopējo labiekārtojumu novadā (parki, soliņi, ietves, apstādījumi, rotaļu laukumi u.c.); Mirstība no asinsrites sistēmas slimībām uz 100 000 iedzīvotājiem; Sporta un veselības veicināšanas aktivitātēs iesaistītās personas (skaits gadā)
ATBALSTA PASĀKUMI						
8	Padarīt pašvaldības īpašumu iznomāšanas procesu un informāciju par procesiem atklātāku un pieejamāku uzņēmējiem un sabiedrībai kopumā (tai skaitā pašvaldības mājas lapā).	Labā komunikācija un informācijas pieejamība var veicināt nomnieku konkurenci un veidot pašvaldībai izdevīgāku variantu.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Iedzīvotāji, teritorija, infrastruktūra, ēkas, meži, ūdeņi, uzņēmējdarbība.	Iznomāšanas procesos iesaistītie	Līdzekļi nav nepieciešami	
38	Turpināt izmantot nekustamā īpašuma atlaidi bioloģiskajiem lauksaimniekiem kā motivējošo rīku.	Finansiāli motivējoša vide lauksaimniekiem.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Augsne, Pārtika, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Ekosistēmu pakalpojumi, Sabiedrības veselība	Cēsu novada Centrālās administrācijas Finanšu pārvalde	Līdzekļi nav nepieciešami. Negūti ieņēmumi, budžeta salīdzinoši maznozīmīga daļa.	AP: Iedzīvotāju apmierinātība ar Cēsu novada pašvaldības darbu, sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, %; Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā (no top 100 uzņēmumiem), %; Aprites ekonomikas veicināšanas pasākumu skaits
39	Veicināt sadarbību starp būvniecības un privāto sektoru otrreizējo būvniecības resursu izmantošanā tam piemērotās vietās.	Samazinās būvniecības atkritumu daudzums, tiek būtiski saudzēti neatjaunojamie resursi. Sadarbības partneru ģeogrāfiski tuvs izvietojums samazina CO ₂ emisijas, kas rodas no materiālu un atkritumu transportēšanas.	R6 – Nodot atkārtotai ražošanai. Resursi: otrreizējie resursi, nauda/finansu resursi, oglekļa dioksīds un citas SEG, ekosistēmu pakalpojumi.	Sadarbība: Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvalde un Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde" Uzņēmējdarbības nodaļa un Īpašumu pārvalde un Cēsu novada apvienību pārvaldes	Līdzekļi nav nepieciešami. Speciālista darba laiks.	
40	Atbalstīt un veicināt ekomarķējumu un preču zīmes "radīts Cēsu novadā" izmantošanu.	Veicina vietējās uzņēmējdarbības dzīvospēju un tirgus noietu.	1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: sabiedrības izglītība, kopiena, uzņēmējdarbība	Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde" Uzņēmējdarbības nodaļa	Līdzekļi nav nepieciešami. Speciālista darba laiks.	
41	Palielināt patērētāju izpratni par uzņēmumu ar preču zīmi "radīts Cēsu novadā" atbalstīšanas nozīmīgumu.	Veicina vietējās uzņēmējdarbības dzīvospēju un tirgus noietu. Rīcība ir būtiska lielo ķēžu veikalu dominances apstākļos.	2 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: sabiedrības izglītība, kopiena, uzņēmējdarbība	Sadarbība: Cēsu novada pašvaldības iestādes "Uzņēmējdarbības un tūrisma pārvalde" Uzņēmējdarbības nodaļa, Cēsu novada Centrālās administrācijas Komunikācijas un klientu servisa pārvalde	Līdzekļi nav nepieciešami. Speciālista darba laiks.	

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	IETEKME APRITES EKONOMIKĀ UZ RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN IETEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS IESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTATĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
42	Izglītēt un informēt iestāžu darbiniekus un telpu uzkopšanas personālu par pareizu atkritumu šķirošanu.	Korektas atkritumu šķirošanas nodrošināšanai labs instruments ir informatīvie uzraksti par to, ko drīkst mest attiecīgajās atkritumu tvertnēs.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: sabiedrības izglītība, kopiena.	Līguma nosacījumi ar pakalpojuma sniedzēju - telpu uzkopēju; FIBU uzdevums iepazīties ar informācijas failu par atkritumu šķirošanu	Līdzekļi nav nepieciešami. Speciālista darba laiks.	
43	Informēt sabiedrību par novada vides jautājumu saistību ar aprites ekonomiku novada timekļa vietnē un laikrakstos.	Izglītota sabiedrība ir nepieciešamais atbalsts aprites ekonomikas pilnvērtīgai darbībai	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: sabiedrības izglītība, kopiena.	Princips komunikācijas materiālu sagatavošanā	Līdzekļi nav nepieciešami. Speciālista darba laiks.	
44	Nodrošināt pašvaldības struktūrvienību atbildīgo speciālistu kompetenci līgumu vadības jautājumos.	Juridiskās pārvaldes ierosināta rīcība – vienmēr izlasīt līgumus un citus darba dokumentus, lai nodrošinātu kvalitatīvu darba izpildi.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: sabiedrības izglītība, kopiena.	FIBU kā informējošais uzdevums	Līdzekļi nav nepieciešami. Speciālista darba laiks.	
45	Līdz 2028. gadam ieviest porciju pielāgošanas un pašapkalpošanās principu izglītības un veselības aizsardzības iestādēs.	Dažādos pētījumos ēdāja spēju pašnovērtējums un vietējā ēšanas kultūra izēst šķīvi ir pierādījušies kā vieni no efektīvākajiem rīkiem pārtikas atkritumu samazināšanā.	R2 – Samazināt izmantošanu. Sabiedrības izglītība, pārtika, bioloģiskie atkritumi	Precizējams	Līdzekļi nav nepieciešami. Speciālista darba laiks.	AP: Šķiroto atkritumu procentuālais daudzums
46	Izveidot un uzturēt digitālu tiešsaistes informatīvu rīku materiālu aprites nodrošināšanai pašvaldības struktūrvienībās.	Otrreizējo materiālu aprītē dažkārt izšķiroša ir informatīvā pārvaldība un informācijas viegla pieejamība. Tādējādi arī privātais sektors varētu izmantot otrreizējos resursus.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: sabiedrības izglītība, kopiena.	Precizējams	Līdzekļi nav nepieciešami. Speciālista darba laiks.	
47	Pašvaldībā veicināt iespēju, ka līdzņemamās kafijas automātos tiek nodrošināta iespēja iepildīt dzērienu pircēja krūzē.	Tiek radīta iespēja praktiski īstenot vides izglītību, samazinot vienreizlietojamo priekšmetu izmantošanu un radīto atkritumu daudzumu.	R3 – Izmantot atkārtoti. Resursi: atkritumi, nauda/finansu resursi, oglekļa dioksīds un citas SEG, sabiedrības izglītība.	Kafijas automātu firmu līgumi ar izglītības, kultūras un citām pašvaldības iestādēm	Līdzekļi nav nepieciešami. Taupa budžetu.	
48	Publiskajās iestādēs un teritorijās rast vietu atkritumu šķirošanas tvertnu izvietošanai, radot ērtu vidi aprītiņām darbībām.	Atkritumi tiek šķiroti uzreiz, radot vairāk kvalitatīvu pārstrādājamo resursu un samazinot nešķiroto atkritumu daudzumu.	R8 – Nodot pārstrādei. Resursi: atkritumi, piesārņojums, sabiedrības izglītības līmenis, nauda/finansu resursi.	FIBU kā izpildāmais uzdevums	Līdzekļi nav nepieciešami. Speciālista darba laiks.	
49	Pašvaldības zāgētos kokus nodot pašvaldības malkas placī vai attiecīgi citur izmantojamus nodot apsaimniekotājam, kurš izvēlēts publiskā iepirkuma rezultātā.	No izmešanai paredzētiem resursiem iedzīvotāji iegūst energoresursus vai uzņēmējs iegūst papildu resursus un pašvaldība efektīvi risina kokmateriāla novietojuma jautājumu.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: energoresursi, sabiedrības labklājība, kopiena.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde	Līdzekļi nav nepieciešami. Speciālista darba laiks.	
50	Pašvaldības pasākumu rīkošanā iespēju robežās ievērot pasākumu rīkošanas vadlīnijas (3. pielikums).	Pasākumā lietotie materiāli un organizatoriskās tieši ietekmē materiālu patēriņu un atkritumu daudzumu un sastāvu, kā arī ir piemērs pārdomātai rīcībai.	RO-R9. Resursi: atjaunojamie un neatjaunojamie resursi, sabiedrības labklājība, veselība un izglītība	Visas iestādes	Līdzekļi nav nepieciešami. Speciālista darba laiks.	
59	Jaunajos savrupmāju attīstības ciematos/apkaimēs prioritāšu secībā nodrošināt pieslēgumu centralizētajai ūdensapgādei un notekūdeņu attīrīšanas sistēmai vai veidot vietējo centralizēto ūdensapgādi un notekūdeņu attīrīšanu.	Būtiski dzeramā ūdens resursa kvalitātei ilgtermiņā. Centralizētā ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšana ir lētāka, efektīvāka un mazāk apdraud vides kvalitāti, tai skaitā virszemes un pazemes ūdeņu (arī dzeramā ūdens nesējslāņu) kvalitāti. Pašreizējās pilsētas "nomales" - privātmāju ciemati ar laiku būs apkaimes, un, līdzīgi kā Agrā, būs jāpieslēdzas tīkliem, lai novērstu vides piesārņošanu. Labāk to jau laicīgi paredzēt plānojamā nepieciešamā ekonomikas pamatresursa - dzeramā ūdens kvalitātes saglabāšanai.	R1 - Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi - dzeramais ūdens, piesārņojums, sabiedrības veselība, infrastruktūra, nauda/finansu resursi.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Attīstības pārvaldes Teritorijas plānošanas un stratēģiskās attīstības nodaļa, Cēsu novada būvvalde	Pakalpojuma sniedzēja līdzekļi	AP: Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāju skaits pēc darba ņēmēja deklarētās dzīves vietas

NR.	RĪCĪBA	PASKAIDROJUMS	IETEKME APRITES EKONOMIKĀ UZ RESURSA VĒRTĪBAS SAGLABĀŠANU UN IETEKMĒTIE RESURSI	ATBILSTĪGĀ PAŠVALDĪBAS IESTĀDE	NEPIECIEŠAMIE LĪDZEKĻI	NOVADA REZULTATĪVO RĀDĪTĀJU SASNIEGŠANA
73	Nodrošināt jaunbūvējamo un renovējamo ēku energoefektivitāti zema energopatēriņa līmenī, ja ēkas specifika ir tam piemērota.	Ēku efektivitāte mazina resursu patēriņu un ietekmi uz klimatu. Mājokļa vērtība pieaug, jo mazākas komunālo pakalpojumu izmaksas.	R2 – Samazināt izmantošanu. Resursi: siltuma enerģija, nauda/finansu resursi, CO ₂ emisijas.	Cēsu novada Centrālās administrācijas Īpašumu apsaimniekošanas pārvalde, Būvvalde	Līdzekļi infrastruktūrai, taupa budžetu	AP: Pašvaldības projektu skaits, kas veicina energoefektivitāti, klimatneitralitāti un ir vērsti pret klimata pārmaiņām
74	Ceļu un ielu būves un rekonstrukcijas projektos iekļaut punktu par esošo aleju saglabāšanu un jaunu aleju veidošanu piemērotās vietās.	Ceļu rekonstrukcijas projektētājs izpilda pasūtītāja - pašvaldības prasības, ievērojot satiksmes drošības prasības. Pieaugušu koku alejas ir resurss, ko nevar atjaunot īsā laikā. Alejas samazina ceļa virsmas temperatūru, tas uzlabo mikroklimatu. Alejas ir dabas koridori dažādām sugām, kā arī daļēji trokšņa slāpētāji.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Resursi: Apstādījumi; gaisa kvalitāte; kultūrvēsturiskā ainava; oglekļa piesaiste un SEG samazinājums.	Attiecīgo iepirkumu un projektu sagatavotāji sadarbībā ar Cēsu novada būvvaldi	Līdzekļi nav nepieciešami	AP: Pašvaldības projektu skaits, kas veicina energoefektivitāti, klimatneitralitāti un ir vērsti pret klimata pārmaiņām

CĒSU NOVADĀ REĢISTRĒTO UZŅĒMUMU SKAITS, NODARBINĀTIE UN PEĻŅA 2022. GADĀ PA DARBĪBAS JOMĀM (LURSOFT DATI)

NACE KODU GRUPA	SEKTORS	REĢISTRĒTO UZŅĒMUMU SKAITS	UZŅĒMUMU SKAITS AR APGROZĪJUMU	NODARBINĀTO SKAITS AKTĪVAJOS UZŅ.	PEĻŅA (EUR)
02	Mežkopība un mežsaimniecība	220	123	477	9783175
01	Lauksaimniecība	1167	133	875	9472859
08	Ķīmikāliju un minerālmēslu ražošanā izmantotā minerālu ieguve, kūdras, grants, smilšu, māla, kaolina ieguve	9	6	101	7652081
47	Mazumtirdzniecība veikalos, pa pastu, internetā	428	146	1180	6078277
46	Vairumtirdzniecība	129	74	333	5899205
49 50 52	Sauszemes un ūdens transports un palīgdarbibas	208	76	967	4628079
16 31	Koksnes apstrāde, mēbeļu, namdaru izstrādājumu un koka priekšmetu ražošana	160	82	849	4465993
13 14 17 – 30	Dažāda ražošana	132	71	449	4343715
68	Nekustamā īpašuma pirkšana, pārdošana, pārvaldīšana, izīrēšana	108	84	238	2866477
11	Dzērienu ražošana	13	9	339	2834479
86	Ārstu prakse, veselības aizsardzība	53	35	648	2632605
41 42 43	Dažāda veida būvdarbi, būvniecība, apdares darbi un ēku nojaukšana	301	154	940	1644751
55	Viesu izmitināšana, kempingi	85	42	133	1192803
10	Pārtikas rūpniecība	54	26	312	1162445
03	Saldūdens akvakultūra un zvejniecība	11	3	21	943996
33	iekārtu uzstādīšana, remonts	21	16	51	81036
35	Elektroenerģijas ražošana, sadale un apgāde	21	11	25	-40895
36	Ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšana	3	3	81	-147946
38 39	Atkritumu izvietošana, šķīrotu materiālu pārstrāde	6	5	32	48649
45	Auto tirdzniecība, apkope, remonts	128	69	314	816091
53	Pasts un kurjeri	1	1	5	1506
56	Ēdināšanas pakalpojumi	97	50	305	-126316
58 59	Grāmatu izdošana, filmu, spēļu producēšana	29	16	26	58603
61 62 63	Datorprogrammēšana, internets, datu apstrāde utml.	83	47	106	312771
64 66	Finanšu pakalpojumi, holdingkompānijas, apdrošināšana	27	3 (24)	4(8)	-90959
69 70	Uzskaites, grāmatvedības pakalpojumi, juridiskās konsultācijas	104	70	133	558678

NACE KODU GRUPA	SEKTORS	REĢISTRĒTO UZŅĒMUMU SKAITS	UZŅĒMUMU SKAITS AR APGROZĪJUMU	NODARBINĀTO SKAITS AKTĪVAJOS UZŅ.	PEĻŅA (EUR)
71	Arhitektūras pakalpojumi un inženierdarbību konsultācijas	49	29	128	610363
72	Pētījumu veikšana	7	3	2	5621
73	Reklāma un starpniecība tajā	37	13	25	54958
74	Tulkošanas, projektēšanas, foto pakalpojumi	59	40	55	266801
75	Veterinārie pakalpojumi	9	5	10	35971
77	Auto un iekārtu iznomāšana, ekspluatācijas lizings	42	17	35	-26107
78	Nodarbinātība, personāla vadība un nodrošināšana	5	1	1	-9275
79	Ceļojumu un tūrisma biroju pakalpojumi	26	10	24	-183237
80	Drošības sistēmu pakalpojumi	4	2	9	138090
81	Ēku ekspluatācija, tīrīšana un ainavu veidošana	39	9	26	189956
82 84	Biroju darbība, uzņēmējdarbības veicināšana	21	9	8	74051
85	Izglītība un atbalsta pasākumi	64	22	105	315435
87 88	Garīgās un sociālās aprūpes pakalpojumi	15	4	65	13559
90 91	Mākslinieku darbība, jaunrade, kultūras iestāžu, muzeju darbība	65	23	74	167362
93	Izklaides, sporta, atpūtas darbība	161	30	125	84414
94	Organizāciju darbība	285	3	10	-40
95	Datoru, apavų, mēbeļu, elektronikas u.c remonts	12	5	20	-21504
96	Ķīmiskā tīrīšana, frizieru, labsajūtas uzlabošanas, apbedīšanas u.c. pakalpojumi	120	33	234	379231
	Biedrības	432	-	-	-
	KOPĀ	5137	1613	9899	6167965

PASĀKUMU RĪKOŠANAS VADLĪNIJAS ATBILSTOŠI RESURSU TAUPIĀI UN ATKRITUMU SAMAZINĀŠANAI

102. Izvēlēties pasākuma vietu, kas atbilst plānotajam dalībnieku skaitam, lai izvairītos no pārāk lielas vai nepiemēroti mazas telpas.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Efektīvāk tiek izmantota telpu platība un resursi (apkure, apgaismojums). Resursi: Ēkas, Elektriķa, Siltuma enerģija, Nauda/finansu resursi
103. Izvēlēties pasākuma vietu, uz kuru var nokļūt ar sabiedrisko transportu.	R2 – Samazināt izmantošanu. Samazina transporta izmaksas un ceļa izmaksas, veicinot ilgtspējīgu mobilitāti. Resursi: Infrastruktūra, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Mobilitāte, Teritorija
104. Veicināt mikromobilitātes izmantošanu nokļūšanai uz pasākumu, aicinot dalībniekus doties ar velosipēdu, kājām vai izmantot sabiedrisko transportu. Pie pasākuma vietas nodrošināt drošas velonovietnes.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Motivē cilvēkus izmantot mazāku vides ietekmes transportu, samazinot emisijas. Resursi: Infrastruktūra, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Mobilitāte, Sabiedrības veselība
105. Nodrošināt ēku un pasākumu vietu pieejamību cilvēkiem ar kustību traucējumiem, pielāgojot ieejas, telpas un infrastruktūru.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Šī rīcība fokusējas uz esošās infrastruktūras pielāgošanu, lai uzlabotu tās izmantošanas iespējas cilvēkiem ar kustību traucējumiem. Tas ietver dizaina un piekļuves uzlabošanu, lai infrastruktūra kļūtu daudzfunkcionālāka un pieejamāka dažādām sabiedrības grupām. Resursi: Infrastruktūra, Mobilitāte, Nauda/finansu resursi
107. Izvēlēties pasākumu norises vietas, kuru īpašnieki atbalsta ilgtspējas prasības un ir gatavi pielāgot telpas atbilstoši vides un pieejamības standartiem.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Atbalsta ilgtspējīgu pieeju ēku un infrastruktūras izmantošanā. Resursi: Ēkas, Uzņēmējdarbība, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Nauda/finansu resursi
108. Pasākumiem nodrošināt digitālo reģistrēšanās/ biļetes iegādes iespēju, kas piemērota arī cilvēkiem ar zemākām tehnoloģiju prasmēm, vienlaikus piedāvājot arī iespēju reģistrēties/pirkt biļeti klātienē vai pa telefonu bez interneta.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Samazina drukas materiālu patēriņu un papīra atkritumu daudzumu. Resursi: Infrastruktūra, Kopiena, Nauda/finansu resursi, Oglekļa dioksīds un citas SEG.
109. Aicināt dalībniekus ierasties ar savu ūdens pudeli, rakstāmiem un citiem piederumiem.	R2 – Samazināt izmantošanu. Samazina atkritumu radīšanu, veicinot daudzreizlietojamu individuālu aprīkojumu izmantošanu. Resursi: Vienreizlietojamie priekšmeti, Nauda/finansu resursi, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Fosilais kurināmais
110. Pasākumos nodrošināt bezmaksas dzeramo ūdeni, kas pieejams brīvkrānos.	R2 – Samazināt izmantošanu. Ietekmētie resursi: Dzeramais ūdens, plastmasa (mazināts vienreizlietojamo pudeļu patēriņš)
111. Pasākumos dalībnieku reģistrācijas formā informēt par pasākuma atbilstību konkrētiem aprītes ekonomikas principiem.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Palielina sabiedrības izpratni un motivāciju rīkoties ilgtspējīgi. Resursi: Sabiedrības izglītība, Infrastruktūra, Oglekļa dioksīds un citas SEG
112. Pasākumos reģistrācijas formā aicināt dalībniekus izvēlēties videi draudzīgus transporta veidus: izmantot sabiedrisko transportu, doties kopā ar citiem dalībniekiem vai izmantot mikromobilitātes iespējas.	R2 – Samazināt izmantošanu. Samazina transporta izmaksas un atbalsta ilgtspējīgu pārvietošanos. Resursi: Oglekļa dioksīds un citas SEG, Fosilais kurināmais, Mobilitāte, kopiena
113. Reģistrācijas formā piedāvāt dalībniekiem norādīt ēdiena izvēli, pamatā piedāvājot veģetāro ēdienu.	R2 – Samazināt izmantošanu. Samazina dzīvnieku izcelsmes produktu patēriņu, mazinot SEG emisijas. Resursi: Oglekļa dioksīds un citas SEG, Ūdeņi, Bioloģiskā daudzveidība

114. Veidot un izmantot vairākkārt lietojamus dekorus, tos arī nomājot, lai samazinātu vienreizlietojamo materiālu izmantošanu.	R3 – Izmantot atkārtoti. Samazina materiālu resursu patēriņu un radītos atkritumus. Resursi: Nevajadzīgas lietas, Nauda/finansu resursi, Oglekļa dioksīds un citas SEG
115. Organizējot pasākumus, maksimāli sadarboties ar blakus esošajiem iedzīvotājiem un uzņēmējiem, piemēram, izmantojot viņu piedāvātās teltsvietas vai citas pakalpojumu iespējas.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Veicina vietējo resursu efektīvu izmantošanu un lokālu sadarbību. Resursi: Infrastruktūra, Kopiena, Nauda/finansu resursi, Oglekļa dioksīds un citas SEG
116. Izvairīties no griezto ziedu izmantošanas noformējumā un, ja iespējams, telpaugus dekorēšanai nomāt.	R2 samazināt izmantošanu R3 – Izmantot atkārtoti. Telpaugu izmantošana un nomāšana atkārtotai lietošanai samazina vienreizlietojamo resursu patēriņu un mazinātu griezto ziedu izraisīto atkritumu daudzumu. Resursi: Atkritumi, Augsne, ekosistēma (flora, fauna), Oglekļa dioksīds un citas SEG, Nauda/finansu resursi, Uzņēmējdarbības atbalsts
117. Drukai materiāliem izmantot pārstrādātu un ilgtspējīgi ražotu papīru, kas sertificēts ar FSC (Forest Stewardship Council) vai EFSC zīmi.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas, jo tas veicina atbildīgāku pieeju resursu izvēlei un izmantošanai. Resursi: Otrreizējie resursi, Mežs, koksne, Oglekļa dioksīds un citas SEG.
118. Pasākuma ēdinātāju izvēlē sekot Zaļā publiskā iepirkuma nosacījumiem un dot priekšroku vietējiem, sezonāliem un bioloģiski audzētiem produktiem.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Vietējo un bioloģisko produktu izvēle samazina transporta un ražošanas emisijas, kā arī veicina ilgtspējīgu saimniekošanu. Resursi: Oglekļa dioksīds un citas SEG, uzņēmējdarbība, nodarbinātība, kopiena, Gaisa kvalitāte, Nauda/finansu resursi
119. Nodrošināt ēdienu un dzērienu pasniegšanu daudzreizlietojamos traukos un iespēju atkārtoti uzpildīt dzērienus līdzpaņemtajos traukos.	R3 – Izmantot atkārtoti. Tiek novērtta vienreizlietojamo iepakojumu lietošana, aizstājot tos ar atkārtoti lietojamiem risinājumiem. Resursi: Atkritumi / Vienreizlietojamie priekšmeti, Fosilais kurināmais, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Sabiedrības izglītība,
120. Pēc pasākuma ziedot vai izdalīt pāri palikušo pārtiku, piedāvājot dalībniekiem to paņemt līdzi.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Efektīva pārtikas izmantošana, novēršot tās nonākšanu atkritumos un samazinot pārtikas resursu izšķērdēšanu. Resursi: Bioatkritumi, Sabiedrības labklājība, izglītība, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Nauda/ finansu resursi
121. Kritiski izvērtēt nepieciešamību apdāvināt dalībniekus un dot iespēju dalībniekiem pašiem izvēlēties, vai ņemt dāvanas.	R0 – Atteikties no izmantošanas. Šī rīcība palīdz novērst nevajadzīgu resursu izmantošanu, atsakoties no priekšmetiem ar zemu praktisko vērtību. Resursi: Nauda/ finansu resursi, Atkritumi / Vienreizlietojamie priekšmeti, Oglekļa dioksīds un citas SEG
122. Piedāvāt dāvanās vietējos ražojumus.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Vietējo ražojumu izvēle samazina transporta ietekmi un atbalsta ilgtspējīgu vietējo uzņēmējdarbību. Resursi: Uzņēmējdarbība, Nauda/finansu resursi, Oglekļa dioksīds un citas SEG.
123. Pasākuma dāvanas neiesaiņot vai iesaiņojumam izvēlēties atkārtoti izmantojamu, citur pielietojamu vai pārstrādājamu materiālu.	R3 – Izmantot atkārtoti. Atkārtoti izmantojams un pārstrādājams iesaiņojums veicina resursu apriti un samazina iepakojuma radītos atkritumus. Resursi: Ekosistēmu pakalpojumi, Nauda/finansu resursi, Bioloģiskā daudzveidība, Fosilais kurināmais
124. Izvēloties pasākuma dāvanas, izvairīties no pasākumam specifisku grafisko zīmju izmantošanas, piemēram, datuma, lai priekšmeti būtu universāli lietojami arī citos pasākumos.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Universālu dāvanu izmantošana nodrošina to ilglaicīgu lietderību, samazinot dāvanu nonākšanu atkritumos vai liekā patēriņa risku. Resursi: Nauda/finansu resursi, Oglekļa dioksīds un citas SEG
125. Aicināt lektorus izvairīties no drukātu materiālu dalīšanas uzstāšanās laikā.	R2 – Samazināt izmantošanu. Digitāli pieejami materiāli samazina drukas darbu apjomu un papīra patēriņu, kā arī samazina ar izplatīšanu saistīto emisiju un atkritumu radīšanu. Resursi: Koksne, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Nauda/finansu resursi, Ekosistēmas / mežs, Atkritumi
126. Pasākuma norises vietā nodrošināt ērtas un skaidri marķētas šķirošanas tvertnes plastmasai, papīram, bioatkritumiem un stiklam, lai veicinātu pareizu resursu un atkritumu šķirošanu.	R8 – Nodot pārstrādei. Šķirošanas iespējas veicina atkritumu efektīvu pārstrādi, samazinot atkritumu poligonu noslodzi un veicinot resursu atkārtotu izmantošanu. Resursi: Atkritumi, Infrastruktūra, Klimats / Oglekļa dioksīds un citas SEG, Sabiedrības izglītība

127. Izvērtēt pasākuma organizācijā un norisē radīto atkritumu plūsmu un iespējamus uzlabojumus turpmākos pasākumos	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Atkritumu plūsmas analīze un uzlabošana ļauj efektīvāk pārvaldīt resursus un samazināt atkritumu radīšanu nākotnē. Resursi: Atkritumi / otrreizējie resursi, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Sabiedrības izglītība
128. Pēc pasākuma apkopot organizatoru un dalībnieku atsauksmes, lai identificētu uzlabojumu iespējas un veicinātu efektīvāku nākamo pasākumu norisi.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Atsauksmes un uzlabojumu identificēšana palīdz nākotnē optimizēt resursu izmantošanu un veicināt ilgtspējīgu pasākumu organizēšanu. Resursi: Sabiedrības izglītība, Gaisa kvalitāte, Atkritumi / Šķīrošanas konteineri
129. Izsūtīt atgriezenisko saiti par pasākuma norisi un tā ilgtspējas aspektiem.	R1 – Pārdomāt izmantošanas iespējas. Dalībnieku izpratnes veicināšana par ilgtspēju palīdz mazināt resursu patēriņu un veicina atbildīgu rīcību nākotnē. Resursi: Sabiedrības izglītība, Oglekļa dioksīds un citas SEG, Kopiena
130. Pasākumos atteikties no grieztajiem ziediem un telpaugiem, kas krāsoti ar sintētiskajām krāsām un/ vai salīmēti ar sintētisko līmi.	R2 – Samazināt izmantošanu. Atteikšanās no sintētiski apstrādātiem grieztiem ziediem un telpaugiem samazina resursu patēriņu, sintētisko materiālu izmantošanu un vides piesārņojumu. Ietekmētie resursi: Enerģija, atkritumi, sabiedrības izglītība, emisijas.

CĒSU NOVADA PAŠVALDĪBAS LĪDZDALĪBA PROJEKTOS PAR APRITES EKONOMIKAS UN VIDES ILGTPĒJAS TĒMU

PROGRAMMA	PROJEKTA NOSAUKUMS	ĪSTENOŠANAS STATUSS	PIEZĪMES
LIFE	Life Waste2Resources. No atkritumiem uz resursiem Latvijā – Reģionālās ilgtspējības un aprites veicināšana ar atkritumiem kā resursiem	2021 - 2028	Aaprītes ekonomikas ceļa kartes izstrāde un rīcības programmas izstrāde pašvaldībai. Aprītes ekonomikas centra izveide Lapsu ielā 19, industriālās simbiozes procesa aktivizēšana, pārtikas atkritumu samazināšanas kampaņa, iedzīvotāju iesaiste un informēšana.
LIFE	Life Adapt. Dabā balstītu un viedo risinājumu portfeļa izstrāde un demonstrēšana pilsētu klimata noturības uzlabošanai Latvijā un Igaunijā	2022 - 2027	Vintergravas gājēju celiņa izveide (no Ziemeļu ielas līdz Bērzaines ielai), Vinterupītes tīrīšana, Dabā abstrīto risinājumu izveide, Cēsu pilsētas Zaļināšanas plāna izstrāde.
Interreg Baltijas jūras programma	CommitClimate. Towards energy transition and climate neutrality in the BSR municipalities	2023 - 2025	Projekta rezultāts - datormulācijas rīks, lai aprēķinātu CO2 emisijas (saskaņā ar pilsētu mēru pakta metodoloģiju), izmantot simulatoru CO2 emisiju samazināšanas scenāriju analīzei. Sabiedrības izglītošana, datormulācijas rīks iedzīvotājiem mājāsaimniecību CO2 izmešu modelēšanai. Izpēte (dati) pašvaldībai nepieciešamā sektorā.
Interreg Igaunijas - Latvijas pārrobežu sadarbības programma	Floating islands as biodiversity pit stops and pollution cut outs towards more resilient cities	2023 - 2027	Uzstādīta maksīgā sala Cēsu pils parka diķī, projekta ietvaros tiek ņemtas ūdens analīzes uz dažādiem rādītājiem.
Valsts Zivju fonds	Zivsaimniecisko stratēģiju, tai skaitā, zivsaimnieciskās ekspluatācijas noteikumu izstrāde	2025 - 2025	SIA "Saldūdeņu risinājumi" izstrādā dokumentus, veic izpēti.
Valsts Zivju fonds	Zivju resursu aizsardzībai nepieciešamā aprīkojuma iegāde Cēsu novada pašvaldībai	2025 - 2025	Plānots iegādāties laivas motoru, termokameru, dronu.
Interreg Est-LAT pārrobežu sadarbības programma	NutriLoop	2024 - 2027	Fosfora atgūšana no diķiem - Rīdzenes diķi tiks uzstādīta iekārta, kas uztvers fosfora piesārņojumu. Filtri tiks izmantoti apzaļumošanas vajadzībām, jo saturēs augiem nepieciešamo fosforu.
Interreg Baltijas jūras programma	ChemClimCircle-2	2025 - 2028	Cēsu novada pašvaldība izstrādās aprītes ekonomikā balstītus 3 iepirkumus: skolu ēdināšanai, Tīrīšanas pakalpojumiem un mēbeles Projekts sniegs zināšanas, kā noteikt prasības, uzraudzīt mērķu sasniegšanu, noteikt ilgtspējas kritērijus iepirkumos, izmērīt ietekmi uz aprīti/ klimatneitralitātes mērķiem, kā izmērīt zaļo publisko iepirkumu rezultātus (nosacījumus).
Interreg Centrālā Baltijas jūras reģiona programma	Intermodal mobility solutions for urban municipalities (InterMod)	2025 - 2028	Cēsu pilsētas sabiedriskā transporta novērtējums, pilsētas sabiedriskā transporta maršrutu uzlabošana, Stacijas laukuma aprīkošana ar infrastruktūru intermodālai transporta veidu izmantošanai (ekrāni ar sabiedriskā transporta maršrutiem, aprīkotas pieturas, mikromobilitātes risinājumi, dalīto pakalpojumu pieejamība, droša aprīkojuma glabātuve, velo novietnes u.c.).
Interreg Centrālā Baltijas jūras reģiona programma	SUMP For BSR	01.11.2023-31.11.2026	Uzstādītas velonovietnes 3 pilot vietās- Saules ielā Cēsis, Livu ciemā un Priekuļos, kas veicina iedzīvotāju pārvietošanās paradumu maiņu, tiek veikts modālā sadalījuma pētījums, uzstādītas kameras, kas uzskaita iedzīvotāju pārvietošanos.
Interreg Centrālā Baltijas jūras reģiona programma	POLLINATE (dažādu līmeņu politikas uzlabošana, lai nemazinātu apputeksnētāju skaitu)	2025 - 2029	Vadošais partneris- Grieķija, Cēsis ir kā Biedrības "Baltijas krasti" asociētais partneris. Paredzētas aktivitātes iedzīvotāju informēšanai, pieredzes apguvei un informācijas izplatīšanai.
FinEst Smart Cities	Reusing Old Buildings	2025 - 2028	Aaprītes ekonomikas projekts, kas veicina otrreizēji izmantojamo materiālu izmantošanu ar digitālas platformas palīdzību. Cēsu novadā paredzēts izstrādāt nojaukšanas prjektu un daļāji nojaut 3 ēkas.
Interreg Centrālās Baltijas programma	Circular Roads	2026 - 2027	Aprīftīgu materiālu izmantošana bitumena vietā gājēju/ velo celiņos (light traffic roads), Cēsis potenciālā pilotvieta Zvirbulu iela no Raiņa ielas līdz pagriezienam. Vadošais Viimsii pašvaldība Igaunijā, piedalās RTU.

APTAUJAS TĒMAS IEDZĪVOTĀJU APMIERINĀTĪBAI AR CĒSU NOVADU KĀ VIETU, KUR DZĪVOT UN STRĀDĀT

- I. **Vai Jūs esat apmierinārs ar Cēsu novadu kā vietu, kur dzīvot un strādāt?**
- II. **Vai Jūs esat apmierināts ar:**
- a. mājokļa kvalitāti, tā pieejamību un izmaksām novadā?
 - b. Nodarbinātības iespējām novadā?
 - c. Dabas daudzumu un kvalitāti novadā?
 - d. Apbūvētās vides (lelu, publiskās telpas un ēku) kvalitāti un tīrību?
 - e. Sociālajiem un veselības aprūpes pakalpojumiem novadā?
 - f. Kultūras, atpūtas un brīvā laika pavadīšanas iespējām un kvalitāti?
 - g. Skolu kvalitāti novadā?
 - h. Sabiedriskā transporta kvalitāti novadā?
 - i. Līdzdalības iespējām novada plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesos?
 - j. Personiskās drošības līmeni novadā?

Atbilžu varianti:

- a. Loti apmierināts
- b. Daļēji apmierināts
- c. Daļēji neapmierināts
- d. Ļoti neapmierināts
- e. Nezinu
- f. Nav atbilde.

Aptaujā var tikt iekļauti arī citi jautājumi.

